

Štev. 14.

Na Dunaju, 5. novembra 1897.

Letnik X.

Nauk nemške obstrukcije Slovanom in državi.

V Vseh Svetnikov dan, ko v malo vrstah združimo v posebno jednoto nekaj odločilnih principov, ne vemo, kaj se odloči in zgodi v bližnje dni; to pa, da je treba narodom tostranskim dati uslovja za obstanek in nadaljnji razvoj, kaže se kot neizogibna potreba tudi za utvrjenje celokupne monarhije na znotraj. Nemška obstrukcija pa je proti svoji volji pokazala na principe, po katerih naj se dá trdna podstava narodom in državi. Oglejmo si stvar kratko, a vendar jasno in razločno.

I. *Prvi in odločilni princip.* Herbst in tovariši so se vedno odločnije izražali za obkroženje in omejevanje severnega dela Češkega kraljestva, če ne v političnem, pa vsaj v *nacionalnem* pogledu. S tem stremljenjem so bili dosegli od Taafseja tudi Dunajske punkcije. V tem smislu so se borili dalje in se potezajo do današnjega dne, naj se pojavlja ta borba pod kakršnimi pretvezami koli. Tako težanje po ločenih teritorialnih mejah, da bi Nemci na posebni skupni zemlji mogli na vse strani sami določevati o svoji narodnosti in o svojem jeziku, pa ne pomenja nič drugega, kakor stremljenje k dejanskemu izvršenju nacionalne avtonomije. In ker se Nemci doslej omejujejo na izvršenje take avtonomije samo v jedni deželi, specijalno v Češkem kraljestvu, moremo jih po vsej pravici imenovati pristranske *partikularistične nacionalne avtonomiste*.

Nemci Češkega kraljestva in vsi njih soplemenski pomočniki so po takem izrekli se za načelo nacionalne avtonomije, zajedno pokazali tudi pot, kakó bi se ista dosegla popolnoma za vsak narod. To, kar hočejo Nemci doseči na Češkem, mora načelno in dejanski veljati za Nemce *vseh dežel*, in po tej analogiji za *vse narode vseh dežel*. Vsak narod ima po analogiji nemškega partikularističnega stremljenja jednako in isto pravo, da se mu določijo in odločijo meje, kjer koli prebiva skupno na večih ali manjših delih raznih dežel, in da dobi za take skupine jednotno nacionalno samoupravo, s pripomočjo posebnih pravnoveljavnih nacionalnih zastopov ali svetov.

Nemci Češkega kraljestva so prisiljeni poštovati pri vsem nasprotovanju tudi historična dejstva dosedanjih dežel; v tem jih podpirajo celó ekonomski interesi dežel, v katerih se nahajajo v večih ali manj-

sih oddelkih, kakor n. pr. sosebno na Češkem. Nemci tega kraljestva so se naposled udali, da pripoznavajo *skupno* deželno upravo in z njo političsko jednoto dežele, ki se zove Češko kraljestvo. S tem priznanjem so Nemci razkrili, da se zavedajo pomena skupne samouprave kake dežele in da vedó ločiti deželno od nacionalne samouprave. S tem pa je zajedno popolnoma izražen pojem in princip nacionalne avtonomije. To je prvi, najobsežniši in za nacionalno sporazumljenje absolutno odločilni princip, ki so ga izrekli, katerega se drže in za kateri se boré sedanji nemški obstrukcionisti, če tudi ga hočejo izvajati samo za jedno deželo, namreč za Češko kraljestvo, in če tudi motijo z drugimi pretenzijami in pojavami. To pa ne sme motiti ne državnikov, ne slovanskih narodov.

II. *Drugi, prvemu podrejeni princip.* Vsled tega, da Nemci Češkega kraljestva hočejo v nacionalnih stvareh imeti svoje ločeno takó zvano „zatvorjeno ozemlje“, izvajajo tudi posledico, da hočejo na tem ozemlju izključiti rabljenje vsakega drugega nemškega, tu specijalno češkega jezika. S tem pa se potezajo za princip *jednojezične vsestranske, torej deželne in državne uprave na jednom in istem teritoriju*.

Tu je treba dobro gledati, da se zamenjamo vzroka s posledico, postulat jednojezičnosti je posledica in ne vzrok, kakor bi kdo menil bolj površno. Nemci na Češkem nočejo „zatvorjenega ozemlja“ samo radi zahtevanja jednojezičnosti, temveč radi skupnih nacionalnih potreb, katere obsežajo mnogo več nego pa samo jednojezičnost, in dvojezičnosti se upirajo tudi radi tega, ker se bojé, da bi z njo uničili stremljenje k nacionalno zatvorjenemu ozemlju.

Nemški obstrukcionisti so poklicali vse druge notranje Nemce in tudi soplemenike v pruskem cesarstvu na pomoč, da bi jim pomagali odstraniti Badenijske jezikovne naredbe, ker obsežajo, dasi ne popolnoma, dvojezičnost in s tem princip dvojezičnosti. Tudi se ne bojé toliko Badenijskih naredeb kot takih, temveč strah jih je *principa* dvojezičnosti, ki je vključen, dasi ne popolnoma izvršen, v Badenijskih jezikovnih naredbah. Naj si pa imajo nemški obstrukcionisti kakoršne koli druge namere, nam tu zadoščuje, da se upirajo principu dvojezičnosti celó za ne še doseženo nacionalno zatvorjeno ozemlje, torej se s tem nehoté izrekajo proti dvojezičnosti gledé na analogna ozemlja v obče, naj si bodo naseljena od Nemcev ali

od drugih narodov. Princip, ki velja za Nemce, mora v pravni državi veljati in obveljati tudi za druge narodnosti iste države.

Ta princip jednojezičnosti se popolnoma vjema s prvim principom, ki je osnovni princip nacionalne avtonomije. Nemški obstrukcionisti ne postopajo lehkomišljeno v sedanji borbi proti jezikovnim naredbam; oni dobro vedo, kaki principi so vključeni v stremeljenju k zatvorjenemu ozemlju na Češkem in v boju proti jezikovnim naredbam; ali oni se tolažijo, da dosežejo oboje v partikularistiškem smislu, in da druge narodnosti, in celo Čehi na Češkem in Moravskem, ostanejo na cedilu, ne da bi se ista dva principa izvršila tudi za ostale narode. Oni računijo na dosežanje postopanje centralne vlade gledé na rabljenje nemškega kot dejanskega, dasi ustavno ne priznanega državnega jezika. Oni mislijo, da drugim narodom se bode treba takó ali takó učiti nemščine, ker jo pravilno ali nepravilno rabi vlada z vsemi podrejenimi gosposkami s sodišči vred, da ne omenjamo armadnega skupnega jezika.

Z vprašanjem o nemškem kot državnem jeziku pa prihajamo k tretji točki, ki se mora rešiti tudi principijalno.

III. *Princip o državnem jeziku.* Fundamentalna napaka je v tem, da Čehi in drugi narodi dopuščajo popolno svobodo dosedanjim vladam pri rabljenju nemškega ali še kakega drugega kot notranje službenega in državnega jezika. Te svobode raznim gosposkam ne daje sedaj veljavna ustava. Poslednja v doslednih izvodih zagotavlja vsakemu narodu samostalno nacionalno samoupravo, s tem pa tudi svobodno razpolaganje o učenju drugih jezikov.

Nemški obstrukcionisti trdijo danes, da Bide-nijeve jezikovne naredbe spravljajo nemško narodnost v opasnost za obstanek, in to radi principa dvojezičnosti, ki je vključena v njih. Ako bi bilo to resnično, potem bi se nahajali slovanski narodi, sosebno pa Čehoslovani, Malorusi, Slovenci in tostranski Hrvatje pa Srbi v *permanentni* opasnosti za svoj nacionalni obstanek. Ta opasnost bi bila toliko večja, kolikor šibkejši je dosedanjí nacionalni in kulturni razvoj teh narodov.

Vprašanje o dvojezičnosti torej je za Slované še večega, odločilnega pomena, nego pa za avstrijske Nemce, kateri sami trdijo, da so nacionalno solidarni z zunanjimi Nemci, in ki imenujejo Slované ravno radi dosežanje zanemarjenosti in tudi v obče „inferiorne, manj vredne narodnosti“. Nemški obstrukcionisti vidijo za odlomke velikega kulturnega naroda opasnost v dvojezičnih naredbah; Slovani pa naj bi ne zagledali take opasnosti, v kateri se nahajajo uže od Marije Terezije in specijalno od početka sedanje ustave! Taka logika bi bila absurdna, in zato je treba vprašanje o nemškem kot državnem jeziku urediti drugače, nego se postopa doslej.

Ker ima vsak narod pravo, po zgledu nemških obstrukcionistov, upirati se dvojezičnosti v „historijski podedovanih siliščih“, ima tudi pravo, da dobi besedo pri določevanju državnega jezika, in iz tega sledi, da državnega jezika naj ne določuje vlada sama, temveč, da se ona dogovori o *mejah tega jezika* s pravimi pooblaščeneci narodov. Teh zastopnikov pa doslej ni, ker noben narod nima še svoje nacionalne samouprave; še le ta podeli narodom nacionalne zastope, in ti se morejo potem sporazumeti z vlado o tem, do

kam navzdol naj seza, in na katere strani v obče naj velja jeden kot državni jezik.

Vse dosedanje določevanje in rabljenje kakega kot notranjega ali državnega jezika je zgolj faktum, ne pa kak izvod iz ustave ali kakega njenega osnovnega zakona. Zakonitega državnega jezika tostranski narodi nimajo, in zanj se morajo še le pridobiti. Iz tega sledi, da vse jezikovne naredbe so le nepopolne in nekako nadomestilo, dokler, ne pride do zakonitih določeb; do teh pa pravilno ne more priti, dokler se principijalno ne določi nacionalna avtonomija za vsak narod, z drugimi besedami, dokler se ne izvrše principi, katere zagovarjajo sedanji nemški obstrukcionisti, seveda ne le gledé za Češko kraljestvo.

IV. *Dipaulijev ali kak drug predlog za rešenje nacionalnega in jezikovnega vprašanja.* Ako misli bar. Dipauli ali pa kak sangvinik, da se more nacionalno in jezikovno vprašanje takoj rešiti ne le principijalno, temveč tudi s posebnimi, podrobnimi določbami tudi za praktično rabo, — tak politik se fundamentalno moti. Prvi tu označeni princip namreč zahteva *iz samega sebe* praktični postulat, da se naseljenja vsakega naroda, kjer koli so skupaj v večih ali manjših znatnih odlomkih, ločijo drugo od drugega ne za politiško, temveč za nacionalno in jezikovno samoupravo. Dežele imajo ostati neporušene v svojih enotah; le nacionalno in jezikovno vprašanje fundamentalno moti. Prvi tu označeni princip namreč zahteva *iz samega sebe* praktični postulat, da se naseljenja vsakega naroda, kjer koli so skupaj v večih ali manjših znatnih odlomkih, ločijo drugo od drugega ne za politiško; temveč za nacionalno in jezikovno samoupravo. Dežele imajo ostati neporušene v svojih enotah; le nacionalno in jezikovno vprašanje se odtegne njih samoupravi ter prenese v področje nacionalnih zastopov. Ravno to razmejevanje pa potrebuje *večletnega* delovanja, ker nastanejo prepri pri posamičnih sodiščnih okrajih na mejah te in one narodnosti. A tudi bez teh preprirov ostaje mnogo dela, ki potrebuje več časa, da se granichenje izvrši po vsej tostranski polovini cesarstva.

Kar pa morejo stvoriti državniki in sprejeti narodi, ali pa obratno, *tiči v tem, da se sestavi predlog, oziroma predloži vladna predloga državnemu zboru, v smislu, da se ustvariyo nacionalni juristiški zastopi za vsak narod, in da se potem izvolé posebne komisije, z zadačo, da bi delile kompaktne mase jedne in iste narodnosti od drugih narodnostij in s tem pripravile prvo uslovje za oživljenje nacionalne avtonomije.*

Narodi pa, dasi bi morali čakati, mogli bi se popolnoma zadovoljiti s tako akcijo državnega zbora, navečlo in najvažnejšo akcijo, ki jo more izvršiti centralni parlament. V takem smislu naj deluje Dipauli, v takem smislu naj delujejo vse skupine drž. zbora, katerim je do resničnega pomirjenja in spravljenja narodov in s tem do pravega utvrjenja države na znotraj in s tem tudi na zunaj. Vsako drugačno reševanje utegne postati opasno za slovanske narode in jih spraviti v resnici v vrsto podrejenih in s tem tudi vsaj v kulturnem razvoju „inferiornih narodnostij“. Nemški obstrukcionisti so po svoje jasno in glasno razodeli, kakó bi radi pristranski rešili nacionalno vprašanje; odgovoré naj jim državniki in pravi narodni in lojalni zastopniki z dejanskimi dokazi, kakó je treba rešiti isto vprašanje pravilno in zares definitivno.

To, kar smo tu napisali, in označili ni igrača, ampak prava zaresnost, katero so dolžni uvaževati vsi slovanski, historijski ali nehistorijski narodi in vsi zaresno misleči državniki sedanje ali kake druge centralne vlade.

Slovenski glasovi o jezikovnem vprašanju.

Kdor hoče vstrajati pri publicističnem delovanju, mora imeti zares veliko mero potrpežljivosti. Dolžen je jedno in isto stvar razkladati z vsemi vrstami literarnih pomočkov; potem v raznih oblikah predmet ponavljati, spravljati v mnogotere zveze in porabljati vsak važen slučaj, da spomni čitatelje na uže davno razloženo ter stokrat ponavljano stvar. Naposled pa revež doživi, da začnejo drugi razlagati isti predmet, a to na način, kakor da bi bilo vse novo, kar pripovedujejo, z druge strani pa, kakor da bi bili nekateri ljudje prespali vso dobo, v kateri se je razpravljala in isti predmet, ki ga hočejo oni predstavljati v namišljeno novem svitu. Kaj naj počne ubogi starejši kolega mlajšega ali v obče tistega, ki podaje staro stvar za novo ali celó, ki koraka par stopinj — nazaj? Potrpežljivosti, velike potrpežljivosti je treba, pa delo zopet začeti, kakor da bi ne bilo še nič dognanega, obče pripoznanega.

Take misli o publicističnih trpinah so se nam vsiljevale proti koncu oktobra, ko smo čitali nekatere pojave s slovenske strani o jezikovnem vprašanju, in to v Praški »Politik« in nato v »Slov. Narodu«.

Najprej je bilo v »Sl. Nar.« umestno zavračanje menda slovenskega krščanskega socialista. Izjave poslednjega nismo čitali, ker ne moremo dobiti »Slovenca« v zameno, in ga torej ne moremo čitati, če ga ne kupimo posebe. V »Slov.« se je neki kršč. socialist izrekel, da Slovenci se morajo najprej organizovati po stanovih; še le potem bodo mogli stremeti k »Zjedinenji Sloveniji« v smislu narodne avtonomije. Člankar »Sl. Naroda« pa je kršč. socialistu dokazoval, da tako organizacijo v bistvu uže imajo Slovenci; na stanovsko organizacijo v smislu kršč. socialista pa bi morali dolgo čakati, torej bi jih bilo poprej konec, nego bi dosegli nacionalno avtonomijo, in ta bi bila potem seveda za Slovence kot take bezpotrebna. Ta socialist pač ne more umeti pomena nacionalne avtonomije, drugače bi ne postavljajl za njeno doseženje takih preduslovij. Nacionalna avtonomija bi celó pospeševala obče gospodarstvo vsakega naroda, s tem pa pripomogla tudi k stanovski organizaciji, v tem ko se sedaj raztresajo in slabé narodne sile bolj ali manj vseh dosedanjih stanov radi nacionalnopolitiških bojov. Dosedanji stanovi pošiljajo tudi s Slovenskega takih poslancev, ki imajo tudi zadačo, zahtevati nacionalno avtonomijo za vse narode, in vseslovenski shod jih je še posebe pooblastil in celó obvezal za to namero.

Da je mogel kršč. socialist spraviti doseženje nac. avtonomije v navedeno zavisnost od organizacije stanov, zdi se nam toliko čudnejše, ko smo poleti čitali, da je isti ali kak drug kršč. socialist celó na shodu volilcev povdarjal potrebo nac. avtonomije in v posebnem slučaju izrazil nadejo, da jo narodi, torej tudi Slovenci dosežejo celó s pomočjo dež. avtonomij. »Slov. Nar.« ga je tudi takrat zavrnil, no videlo se je, da se kršč. socialist celó od sedanje državnozbornske večine

nadeja ukrepov, ki bi bili na prospeh tudi narodni samoupravi.

No, to je za nas le nekaj intermezzo, ki mine bez opasnosti. Bolj dotakniti narodnega vprašanja pa smo dolžni gledé na članek v »Pol.« in večí članek v »Sl. Nar.« od 23., 25. in 26. okt. t. l.

Člankar nemški pisanega češkega glasila je bil slovenski drž. poslanec, ko so snovali sedanjo ustavo; člankar »Sl. Naroda« je pa, kakor se vidi iz vse njegove razprave, uže skušen praktikus jurist. Ta se opira nekoliko tudi na članek v »Politik«. Mnogo tega, kar tvrdita in dokazujeta, je dobro, v obče pa ni novo, za Slovence še najmanj, ki se takó intenzivno bavijo s čl. XIX. drž. osnovnih zakonov. Glavna napaka obeh pa je v tem, da se omejujeta izključno na jezikovno vprašanje, v tem ko vendar govorita o narodni in jezikovni enakopravnosti.

Stari parlamentarec tvrdi, da k čl. 19. ni potreba nikakega izvršilnega zakona, drugače bi ga bil zasnoval tedanji zakonodavec, ko je dajal osnovne zakone. Taka tvrditev je le indirektni dokaz, kateremu moremo verovati ali pa tudi ne, in g. člankar, ki je bil ob razpravljanju drž. osnovnih zakonov sedanje ustave v drž. zboru, bi moral vendar več, torej kaj pozitivnega vedeti o stvari. Mi pa smo čitali, in stari svedoki so nam pripovedovali, da v odseku, ki je razpravljajl čl. XIX., so izrecno povdarjali še potrebo, da se izdela k čl. XIX. še *poseben izvršilni zakon*, in da se ta zadača odloži na drug poznejši čas. Torej so uže stilizatorji čl. 19. dobro vedeli, da tekst tega člena ne podaje dovolj določnih direktiv tistim, ki imajo izvajati vse odločilne posledice iz tega člena.

Še čudnejša je pa naslednja trditev v »Sl. Nar.«: »Slovenci statí smo doslej vedno na stališču, da *posebnega jezikovnega zakona sploh ni treba*, češ, da vse, kar se nanaša na jezikovno in na narodno enakopravnost, je *še določeno v členu 19. drž. osn. zakona*.« V tem odstavku ni popolna resnica; kajti Slovenci po raznih časnikih uže davno dokazujejo potrebo posebnega izvršilnega zakona, in le radi tega, ker takega zakona ni bilo, ker ni bilo v močeh Slovencev, da bi se zasnoval tak zakon, in ker pri svojem hudem nacionalnem položanju niso mogli držati križem rok, dokler bi ne vstvarili konkretnišega, *členu 19. podrgenega zakona*, — le iz takih vzrokov so skušali iz čl. 19. izvajati in dosežati, kar so ravno mogli ob raznih kombinacijah in konstelacijah. Napaka je bila seveda, da so se Slovenci in drugi Slovani omejevali na jezikovno vprašanje, a to se je zgodilo iz različnih vzrokov, najbolj pa zato, ker so bili v borbah z vlado in z nemškimi liberalci, in ker v teh bojih niso mogli misliti dalje, dasi so dejstva dovajala do absurdnosti v izvrševanju čl. 19.

Odkar se zavedajo Slovenci vedno bolj pomena narodne samouprave, jim postaje tudi jasneje, da čl. 19. potrebuje posebnega izvršilnega zakona, in to ne le gledé na jezikovno, temveč tudi narodno enakopravnost.

Če pravi »Slov. Narod«, da Nemci vidijo v čl. 19. samo *princip*, ki potrebuje posebnega izvrševalnega zakona, in da se v tem razločujejo od slovenskega stališča, moramo opozarjati, da Nemci prva leta po dani ustavi niso govorili ne o principu, ne o izvršilnem zakonu tega principa, temveč so kar postopali po principu nadmoči, ker je imela njih dolgo vrsto let go-

spodujoča liberalna stranka ves parlament in vso upravo v svoji oblasti ter je takó izvajala čl. 19, kakor je bilo njej po godu, ne pa, kakor bi strogi pravični jurist izvajal postulate iz tega člena. Še le ko so nemške stranke izgubile umetno večino v Praškem dež. zboru, in ko so vsled tega prišle do zaključka, da je treba ščititi nemško narodnost z razkrojitvijo češkega kraljestva s pomočjo »zatvorjenega ozemlja«, torej s partikularistično nacionalno avtonomijo: — še le tedaj so začeli Nemci misliti o raznih jezikovnih načrtih, snovati s Taaffejem Dunajske punktacije in dan s celó zahtevati izvršenje čl. 19. v nacionalnem in jezikovnem pogledu. In do tega je došel tudi Dipaulijev predlog, naj ima sam predlagatelj drugače kakoršne namere koli. —

V tekstu čl. 19. res ni izrečeno, da naj se mu doda poseben izvršilen zakon; no po vsej njegovi stvarni logiki zahteva posebnih, konkretnih določil v zaščito narodom in v direktivo upravi.

Prvi odstavek čl. 19 zagotavlja vsakemu narodu hranjenje in gojenje narodnosti in jezika. Kakó pa naj to dos- za vsak narod, naj si je doslej že napredoval ali pa zaostal za drugimi? Bez posebnih zastopov, namenjenih narodom v zaščito njih narodnosti in jezika, to pač ne gre. Čim manjši in čim bolj je narod zanemarjen, toliko bolj potrebuje jednotne organizacije, ker drugače ne more ne ščititi, ne razvijati svoje narodnosti in svojega jezika. Ako noče torej čl. 19. s svojim 1. odstavkom ostati mrtva črka, morajo se vstvariti posebni pravni organi ali zastopi za vsak narod, in ta postulat, izvedeni iz smisla 1. odstavka čl. 19., uže sam od sebe zahteva posebnega izvršilnega zakona. Tak zakon ostane potreben, naj so snovalci čl. 19. nanj mislili ali ne.

Drugi odstavek ščiti vsakemu narodu pravo svojega jezika v soli, uradu in javnem življenju, če je ta jezik »navaden v deželi«. Kaj pomenja to? Ali je tu zagotovljeno jezikovno pravo vsakemu pojedincu, naj se nahaja kjer si bode v dotični deželi, ali pa le narodu v skupnosti, vsaj kolikor ga je v tej deželi? »Sl. Nar.« misli, da na Štajerskem n. pr. ima vsak Slovenec svoje jezikovno pravo, naj bode naseljen v skupnosti naroda ali pa zanesen, n. pr. v severne kraje, torej proti mejam Nize Avstrijske itd. Po črki 2. odstavka čl. 19. je tak izvod pravilen, dejanski pa dovaja do absurdnosti, naj se dostaje ta nesmisel Nemca, Slovana ali pa kakega drugega naroda. Kaj nam pomaga črka, če pa je ne spravijo v dejanje in prakso niti tedaj ne, ko bi imeli dobro in pravično voljo zato! Kateri Slovenec se sme nadejati, da bodo v Müzzuschlagu ali Neubergu kakemu slovenskemu težaku razsojevali na slovenskem jeziku, ali da bodo ondu nalašč nastavljeni uradniki, večji tudi slovensčine? Naobratno, velja to vprašanje tudi za Nemca, dasi po privilegijih je nemški težak ravno po slovenskih deželah povsod dobival doslej razsodbe na svojem jeziku, a to se ni godilo vsled čl. 19., temveč radi tega, ker se ni še nikdar pravilno izvedla enakopravnost za Slovence in mnogo drugih nenemških narodnostij.

Iz strogega izvajanja praktičnih postulatov po 2. odstavku čl. 19. dojdemo do praktičnih absurdnosti, in teh se naposled zбоji celó privilegovani narod. Nemci češkega kraljestva se upirajo sedaj jezikovnim naredbam tudi radi skrajnih konsekvencij 2. odstavka čl. 19. Oni hočejo imeti v svojem, nekaj dejanski,

nekaj namišljeno zatvorjenem ozemlju *jednojezičnost*, t. j. zgolj nemški jezik v soli, uradu in javnem življenju. Če obvelja ta princip, mora veljati za vse narode, in iz tega prihaja sam po sebi važen postulat, da je treba narodno in jezikovno enakopravnost deliti pred vsem *kompaktnim masam* naseljenja jedne in iste narodnosti, in da je torej treba v ta namen, narode razdeliti po takih kompaktnih masah. Takó more narod v skupnosti in pojedinec njegov priti do pravilne izvršbe narodne in jezikovne enakopravnosti. Narod, ločen od drugih narodov, po takih kompaktnih masah, more se organizovati jednotno in takó dobiti svojstven nacionalni zastop ali organ. Tak organ more potem stopiti v dogovor z državnimi gosposkami; te in narodni zastopi določijo nato meje *službenemu* jeziku, in ko so določene te meje, ni več težave za pravilno uradovanje, in narod kot tak more po svoje ščititi in razvijati narodnost in jezik. To pa je tisto, kar imenujemo narodno avtonomijo.

Vidi se, da 1. odstavek čl. XIX. uže sam po sebi zahteva nacionalno organizacijo za vsak narod, in da 2. odstavek istega člena sam dovaja do neizogibne potrebe, da se narodi po svoji narodnosti razdelé po svojih kompaktnih masah, katere po postulatú potrebne organizacije. v smislu 1. odstavka čl. 19., pridejo pod jednoten nacionalni zastop ali narodno samoupravo.

Tretji odstavek čl. 19. zabranjuje, da bi se kaka narodnost silila učiti se drugega jezika. To je popolnoma dosledno in potrjuje po svoje to, kar je obseženo v prvih dveh odstavkih čl. 19. Dame ne bodo silili učiti se drugega jezika, je treba, da dobim svojo narodno šolo; to pa dobim najnaravnije le sredi oddeljeno živečih množic svoje narodnosti. To zopet zahteva ločenje narodnosti po kompaktnih masah. Torej v vseh odstavkih člena 19. smo prisiljeni priti do istega zaključka, da je potreben poseben izvršilni zakon k čl. XIX.

Potreben je pa tak zakon ne iz kakega oportunističkega vzroka, ali celó umestnega n. pr. samo za Slovence, kakor misli člankar »Slov. Naroda«, temveč izvršilni zakon je potreben vsled smisla, izražene v članku 19., in radi tega, da se dejansko vršenje enakopravnosti izogne drugače neizogibni absurdnosti. Kar dovaja do absurdnosti, ne more imeti nika'e veljave, ne v osnovnih zakonih, ne v praktičnem življenju. Zato so postulatí, izvedeni iz vseh odstavkov čl. 19., veljavni ne le za Slovence, temveč za vse narode, in to je za Slovence le tolažilno. Kajti ko bi oni zahtevali posebno zakonito izvršbo čl. 19. iz »justičnopolitičnih razlogov«, bi drugih narodov o tej potrebi ne preverili takó lahko, kakor z argumenti, veljavnimi za vse narode, in za vse vzroke, ki jih ima kak narod v pogledu na narodno in jezikovno vprašanje.

Tudi Čehoslovane moremo s tako logiko prisiliti k izpremambi dosedanje taktike, in celó dejstva prisilijo Čeha k temu, morebiti čez nedolgo dobo. Mi smo celó preverjeni, da Čehi se sprijaznijo poprej z Nemci, nego da bi dobili pravo pomoč pri Poljaki, in naposled mora napočiti doba, ko bodo Slovenci, Čehi, Malorusi, Hrvatje v družbi vsaj z nekaterimi nemškimi strankami snovali — mir med seboj, čez — ramena poljskega plemstva! Kdor poševa logiko člena XIX. pravilno in pa dejstva, ki silijo k tej logiki, mora si šteti celó v srečo, da Nemci izpreobrnejo poprej ali poslej nazore Čehoslovanov o načinu izvrše-

vnanja narodne in jezikovne enakopravnosti. No, pojdemo od te perspektive dalje.

Osupnul nas je prvi odstavek II. dela v članku »Sl. Naroda«, kjer priporoča, da naj opustimo stališče, po katerem ne bi bil potreben izvršilen zakon k čl. 19., — in da se zavzamemo z vso odločnostjo za izdajo takega zakona, kateri pa bi moral biti tako urejen, da bi bil z njim rešen *ves kompleks vprašanj*, nanašajočih se na narodno in jezikovno enakopravnost, in sicer *definitivno rešen*, saj itak ni kar nič upanja, da zmaga ideja, za katero se je izrekel vseslovenski shod, ideja narodne avtonomije.

Takoj drugi odstavek pa se glasi: »A pot do jezikovnega zakona je še dolga in je posuta s trnjem. Pred vsem je dognati, kdo je kompetenten skleniti tak zakon.«

Z glavo smo majali, ko smo čitali kompleks tu nalašč navedenih stavkov. Kakó naj razumemo tako logiko člankarja v »Sl. Narodu«? On je jurist, in kar se dostaja »kompetentnosti« o jezikovnem zakonu, je stvar jako dobro utemeljeval v smislu, da za tak zakon je kompetenten samo državni zbor; s tem ni Slovenec dokazal nič novega, ker njih pristaši narodne avtonomije piskajo leto za leto v isto piščal, in to tudi drugače biti ne more; kajti kar velja za vse narode, spada v drž. zbor, naj je ta pristojnost v njegovem delokrogu izrečena ali pa opuščena, in čl. XIX. velja ne le gledé na jezik, temveč tudi gledé na narodnost za vse narode, in določbe za vse narode se dajajo zakonitimi potom le po drž. zboru. Toda o tem se v našem listu ne bomo dalje menili, ker vsi letniki »Sl. Sveta« ponavljajo te dokaze takó, da so jih bili nekaterniki v Ljubljani že davno siti; kljub temu se ponavlja sedaj ta utvrjena resnica v »Sl. Nar.«, torej v obližju tistih, ki so se dolgočasili nad našimi ponovitvami.

Nam je uganka le to, da člankar »Sl. Naroda« kaže, da o nacionalni avtonomiji nima pravega pojma, in vendar govori, kakor nekdanji sedanji dvorni svetnik Šuklje, da ni upanja, da bi zmagala ideja narodne avtonomije. On nima upanja o tem, česar ne razume, ima pa upanje o tem, kar zahteva sam, in kaj zahteva on? Nič drugega, ne več, ne manj, nego *samo čisto narodno avtonomijo!* In hoče narodno avtonomijo celó *definitivno rešeno*. Izbornó!

Kakó to? On zahteva, kakor smo navedli, »da se zavzamemo z vso odločnostjo za izdajo takega zakona, kateri pa bi moral biti tako urejen, da bi bil z njim urejen ves kompleks vprašanj, nanašajočih se na narodno in jezikovno enakopravnost, in sicer definitivno rešen, ...«

Tako rešitev vključuje jedino narodna avtonomija; ona podeljuje vsakemu narodu svoj juristiški organ, da razpravlja »ves kompleks vprašanj, nanašajočih se na narodno in jezikovno enakopravnost«, in sicer ne le za narod sam, temveč tudi v njegovih odnosih k raznoterim državnim gospodam in tudi deželnim avtonomijam. Vstvarjenje juristiških nacionalnih organov za vsak narod pomenja definitivno rešenje vsega kompleksa nacionalnih in jezikovnih vprašanj; juristiški organ, kulturni parlament ali kulturni svet vsakega naroda, kar znači jedno in isto stvar, razvija zakone po potrebah naroda v vsakateri dobi; in tak način je najbolj za definitivno reševanje.

Ali pa misli morebiti člankar »Sl. Nar.«, da bo dajal državni zbor, kot kompetentni organ zato, toliko vsakovrstnih določil nakrat, kolikor jih bodo narodi potrebovali še le čez mnogo desetletij ali celó stoletij? Tega drž. zbor ne more izvršiti, in ko bi se lotil takega definitivnega reševanja sedaj, podal bi nam celo vrsto zakonov, in kljub temu bi utegnil narode ograditi s kitajskimi zidovi, za katerimi bi se v teku časa ne mogli razvijati naravno in pravilno. To bi bilo ravno takó, kakor da bi bil drž. zbor ob začetku svojega delovanja že vse naprej vklenuil v zakone, katere snuje še le tekom zakonodavnih razdobj.

Za narode bi bi bilo vsako definitivno rešenje jako opasno, ako bi se ne izvršilo v smislu, da je treba podeliti vsakemu narodu poseben nacionalni zastop, pomen katerega je našim čitateljem dobro znan.

Ako člankar »Sl. Nar.« ostane pri svoji zahtevi, potem ima on, in imamo mi z njim, upanje, da zmaga ideja vseslovenskega shoda, ideja narodne avtonomije. Ta ideja tudi zmaga, če se je le primejo zaresno najprej slovenski poslanci; Malorusi se jim tudi pridružijo, saj so nacionalni avtonomisti tudi oni, in še 4. nov. t. l. so imeli tudi oni vseruski shod, ki je tudi sklepal o narodni avtonomiji. Dipauli hoče tudi po svoje, da se reši definitivno narodno in jezikovno vprašanje ter napravi mir med narodi.

Da člankar »Sl. Naroda« tudi drugače ni jassen pri svoji zahtevi, razvidno je iz tega, da takoj pozablja, da je zahteval rešenje narodne in jezikovne enakopravnosti, in štiri vrsice pozneje se omejuje že samo na jezikovni zakon, do katerega mu je seveda na prvem mestu kot juristu. Ali slovenski in vsak narod nima samo jezikovnih potreb pri gospodskih in sodiških, temveč tudi drugih, zlasti kulturnih, in te odločujejo. Jezikovnega vprašanja pa ne smemo ločiti od narodnega, oboje je tesno združeno tudi v čl. 19., in narodnost se ondi po pravici poštevajo celó na prvem mestu.

Ne Dipauli, ne kdo drug ne sme slovanskih in v obče narodov premotiti, da bi se udali samo za rešenje jezikovnega vprašanja. To se ne dá pravilno rešiti brez narodnega vprašanja, in čl. XIX. obseja taka prava za narode, da ne smejo odstopiti od njih v nobeni odločilni točki. Slovenci so dolžni v svojem interesu potezati se, da se izvrši čl. XIX. v narodnem in jezikovnem pogledu za vse narode, in sicer v smislu pravilno sklenene resolucije vseslovenskega shoda o narodni avtonomiji.

Ustava pa narodnostni prepiri.

Tisti, ki niso še obupali nad avstrijskimi razmerami, in ki vidijo, da je treba takó ali takó sporazumeti se med narodi, premišlujejo na vse strani, kakó bi se napravil konec dosedanjim in čim dalje rastočim narodnostnim preprirom. K takim patrijotom smo dolžni prištevati tudi našim čitateljem že dobro znanega avtorja, ki v posebni knjižici priporoča juristiške organe za vsak narod pod imenom »kulturnih parlamentov«. O teh smo letos v »Sl. Sv.« posebe govorili, in slovenski drž. poslanec Fr. Povše je na vseslovenskem shodu pravilno utemeljeval resolucijo o nacionalni avtonomiji, potrebni Slovincem in vsem narodom,

ter pri tem izrecno rabil tudi besede: kulturni zastop ali parlament. Naš avtor je potem priobčil še posebno, v našem listu naznanjeno obsežnišo knjižico, z namenom, da bi se bolje pojasnil principe, kateri ga vodijo v pogledu na rešenje nacijskega in jezikovnega vprašanja.

Ta politični mislilec je, kakor teoretiki nacijske avtonomije, v svojih »glavnih osnovah« dokazoval potrebo izvršenja narodne in jezikovne enakopravnosti tudi in jedino na podstavi sedanjega XIX. člena osnovnih zakonov naše tostranske ustave. V drugi knjižici pa mu je prišlo na um, narodom pomagati še z drugim sredstvom. On dokazuje, da, ko bi bil tekst čl. XIX. dobil primeren dodatek, bi ne bili nastali, vsaj takó lahko ne, sedanji neznosni narodnostni prepiri. Po tem pristavku bi se glasil prvi odstavek čl. XIX. takó-le:

»Vsi narodi države so enakopravni, in vsak narod ima torej na svojih *historijski podedovanih seliščih*, (*innerhalb seiner historisch überkommenen Wohnsitze*) — te podčrtane besede so avtorjev pristavek. Op. ur.), neporušno pravo do hranjenja in gojenja svoje narodnosti in svojega jezika«.

Dosledno naj bi se glasil drugi odstavek:

»Na seliščih vsake narodnosti naj se torej rabi njen jezik v uradu, šoli in javnih zavodih.«

Kakó je prišel pisatelj do tega dodatka? On misli, da bez tega pristavka si prisvaja vsak narod jednako pravo *bezmejno*, seza v svojih borbah dalje in dalje, takó da naposled, če more, koraka *čez meje*, v posest drugih narodov. Šibkejši se bori za svoje jednako pravo, močnejši postaje agresiven, in takó nastaje bezpravje, država pa vendar ne more trpeti, da bi slabejši ostajali bez zaščite proti silnejšim, tudi če se ti morebiti nazivljejo narodi. Po takem je treba določiti meje agresivnemu posezanju, to pa se doseže, ako se v čl. XIX. vloži dodatek navedenih besed. S to vklado se določi obseg, obor ali krog, v katerem se je treba sukati vsakemu narodu, v katerem naj štiti in goji svojo narodnost in svoj jezik.

V vsem drugem se drži avtor uže v prvi knjižici utemeljenih načel in jih v drugi novejši razpravi le natančneje razlaga in ilustruje.

Čl. XIX. je avtorju v sedanji obliki samo »*abstraktna sentenja*«, in še le s pristavkom dobiva konkretnišo vsebino. Nemci so bili lahko privolili v tako abstraktno obliko, ravno ker izraža *vse in ničesar ne*, in ker so imeli oni vajeti v rokah, da so delili *koncesije*, kakor so hoteli oni. — Pri tem se je kazala tista ozkosrčnost, ki je z jedne strani, po mislih gospodujoče nemške stranke, koristila Nemcem, z druge strani pa je krepila državno jednoto. Drugi narodi pa so hoteli tako abstraktno obliko imeti, ker so se bali ponemčevanja. Zaradi abstraktnosti v obliki čl. 19. pa niti delivci koncesij niso prišli v navskrižja; ko so pa začele druge narodnosti odločevati razlaganje tega člena, večala in povečala so se zahtevanja tu in tam čez mero in do agresivnega posezanja v posest drugih narodnostij.

Abstraktnost čl. 19. je vstvarjala samovoljo pri koncesijah, in nemške stranke, pristavljamo mi po svoje, so se ovedele, da je ta splošnost v obliki teksta čl. 19. nekak nož, ki reže na dva kraja, in v resnici so se te lastnosti ovedeli nemški nacijski in današnji njih »naprednjaški« tovariši še le v poslednjih letih in

najbolj vsled letošnjih jezikovnih naredeb za Česko in Moravsko. Kakor je znano, so imenovane nemške stranke radi tega toliko plodovite v predlogih in načrtih za izvršenje narodnostnega čl. 19., naposled je pritavala za njimi tudi nemška katoliška ljudska stranka; no načelnik te stranke Dipauli je toliko previden, da ni takoj sam ponudil posebnega načrta, dasi ga je izdelal in ga v svoj čas priobčil tudi on; on se je omejil, rekli bi, jedino na predlog, ki kaže na nujnost takega načrta, a ta načrt naj bi svobodno zasnovale stranke vseh narodnostij.

Naš avtor, dasi drži strogo za Nemce, razpravlja potem tudi vprašanje o veznem ali družilnem jeziku in tudi v tej knjižici postopa pravilno, ko kaže, da bi se mogle takemu jeziku postaviti primerne meje jedino po izvršeni nacijski avtonomiji. Bez poslednje seza uprava samovoljno predaleč navzdol, in se narodnosti protivijo veznemu jeziku o prevelikih merah.

O tem in drugih vprašanjih tu misljene razprave spoštljivega »patrijota«, kakor se imenuje sam, bomo obsežniše govorili prilično. Razvidno je pa tudi iz tega, da naš pisatelj zahteva *zakonito* izvršenje čl. 19. in še celó potem, ko daje njegov dodatek temu členu v resnici konkretni izraz. On torej *ne zanika* potrebe posebnega izvršenja čl. 19, temveč mu dodaje določniši izraz za jasno direktivo, jasno narodom in vladam. To povdarjamo tudi tu *namenoma*, ker so se našli poslednje dni celó Slovenci, ki trdijo, da čl. 19 sam po sebi ne potrebuje posebnega izvršilnega zakona, in če ga zahtevajo, delajo to iz specialnih vzrokov gledé na Slovence.

* * *

Naša pripomnja. To, kar vlaga pisatelj tu omenjenih dveh brošur v 1. in 2. odstavek čl. XIX. drž. osnovnih zakonov, je res primerno, in trditi se more, da na podstavi take oblike bi se ne bilo zagrešilo toliko v teorijah, govorečih o izvršenju narodne in jezikovne enakopravnosti, in šibkim, zaostavšim narodom, bi ne bili gospodovalni narodi stvorili toliko krivic, kakor se ne le ponavljajo, temveč celó množé do današnjega dne.

Dosedanja teorija o nacijski avtonomiji, katere se drži dosledno tudi »Sl. Svet«, je vzela tekst ustave, torej tudi čl. 19., kakoršen je, in ni nikdar predlagala, da bi se tekst čl. 19. dopolnil v takem ali analognem smislu, in vendar se s svojimi izvodi vjema popolnoma. Teorija dosedanjih nacijskih avtonomistov uporablja naslednjo logiko. Čl. 19. hoče izrecno štiti in gojiti narodnost in jezik vsakega naroda. Tega pa ne doseže, če ne podeli vsakemu narodu posebne organizacije; te organizacije pa si ne moremo misliti pravilno, če ne združimo naseljenja jedne in iste narodnosti od povsod, kjer se nahaja v kompaktnih masah. Raztresenih pojedincev, pristašev dotične narodnosti ni možno pošteti gledé na skupno jednotno nacijsko organizacijo; nacijska avtonomija se drži pri tem načela: »Minima non curat praetor,« ali *to, kar se zdi boljše, je sovražnik dobrega*. Za kupčke, naselbice, zanesene med druge narodnosti, more skrbeti le sila in vpliv kulturno utrjenega naroda, razvijajočega se v okviru svoje nacijske organizacije.

Poštovanje kompaktnih mas jedne in iste narodnosti pa ne pomenja bistveno nič drugega, kakor naseljenje iste

narodnosti, kise nahajana svojih seliščih, historičski podegovanih. Trdna selišča imajo narodi le toliko, kolikor so ta selišča bolj ali manj zgodovinska. Dandanes se sicer napravljajo tudi nova selišča, zlasti vsled tega, da se v množinah preseljujejo težaki in delavci k večim industrijalnim podjetjem; ali taka naseljenja nimajo stalnega selišča, in kak polom utegne čez dan in noč pregnati novo naseljenje. Gledé nato ima naš avtor prav, da zahteva historičski podegovana selišča. Tak postulat je za reforme jasnejši, plodovitiši, ker je konkretni; a tudi naša logika dovaja k istemu cilju, in če uže pride do izvrševanja narodne in jezikovne enakopravnosti v smislu nacionalne avtonomije, ne bode treba še le vkladati kakega dodatka v tekst čl. 19., temveč se s stvarjo vključijo tudi posledice, in taka posledica je postulat poštovanja skupno naseljenih množic jedne in iste narodnosti, naj si bodo na istih seliščih od davna, predavnosti ali pa iz novejših dob.

V naših izvodih je še več logike, nego v konkretnem dodatku; mi izvajamo ta dodatek iz tega, da čl. 19. daje vsakemu narodu pravo, da mora svobodno ščititi in gojiti svojo narodnost in svoj jezik. To pravo pa dobi povoljno svobodo v določeni namen jedino v organizaciji narodne samouprave, in ta ne more ozirati se na vsakega rojaka, po naključju preselivšega se, morebiti daleč proč od skupnih starih selišč svojega naroda. Dodatek našega avtorja je umesten in potem celó koristen in plodovit le pri razmerah pestnega prava, ki se dandanes kaže tudi v bezobzirnem mehanizmu parlamentov, kakoršen je tudi skupni zastop totranskih narodov. Nasproti temu pestnemu pravu je potreba postaviti vse na papir, da vsaj formalno ne more prestopati določenih mej. Če pa se avstrijski narodi pospejejo, vsled lastnih potreb, do stopinje, s katere pripoznajo potrebo izvršbe nacionalne avtonomije, nastopijo tudi pot, ki vede k cilju, in ta pot sili k razmejevanju narodov po njih kompaktnih masah na bolj ali manj starih seliščih.

Nacionalna avtonomija je sama po sebi izvod čl. XIX., in temu izvodu *podrejeni* izvod je organizovanje narodov po nepretržno na-eljenih skupinah ali kompaktnih masah Nacionalna avtonomija in postavljenje takih mej jedne in isti narodnosti, oboje predstavlja dva postulata, prvi je nad drugim, in če hočemo prvi, moramo dosledno sprejeti tudi drugi; prvi pa moremo priznati po stvarni logiki teksta 1. odstavka člena XIX. Pravičnost potreba in praktična sila dovede do nacionalne avtonomije, z njo pa do vsega tega, kar ona *predpolaga*, in kar ona vključuje po svojem pomenu.

S tem smo označili naše stališče in nazor našega poštenega, nemški mislečega, a patrijotično navdahnega avtorja, ki zasluži obče uvaževanje.

Iz državnega zbora.

Dvorni svetnik posl. Šuklje, izstopivši iz kršč. slovanske zveze, se je združil z drugimi tovariši, ki ne pripadajo nobenemu klubu; o tej združbi so posl. Šuklje, Stęphanowicz in Okuniewski naznanili predsedništvu zbornice poslancev naslednje: Podpisani poslanci so se danos, 21. okt., zjediniili v tem, da vstvari

svobodno združenje »bezkubovcev« (freie Vereinigung der Clublosen), z namenom, da bi na sestavo odsekov po svoji moči dobili primeren vpliv. Predsedništvo se prosi, da vzame to vest na znanje. — Šuklje, dr. Wolan, dr. Baljak, dr. Kronawetter, Foller, Stęphanowicz, dr. Straucher, Taniaczekiewicz, dr. Vasašy, dr. Okuniewski. —

Srb Kvekić in pa Schramek sta si pridržala pristopljenje v zvezo. Petorica poljsko-krščanske ljudske stranke namerja pridružiti se z značajem hospitantov.

Obstrukcija se je nadaljevala nepretržno; le dva dni so se bili s predsednikom Kathreinom dogovorili za nekak kompromis, z namenom, da bi bolj govorili, nego pa vedno le glasovali po imenu. Tratili so čas z zatožbami ministra Badenija, najprej zaradi nekega tajnega ukaza podrejenim uradnikom, ki naj bi ne branili, govoriti na zborih, dokler se ne razvidi, ali izražajo zares kaj protizakonitega; potem radi prepovedi shoda v Hebu in vsega tega, kar je vlada ukrenula gledé na to prepoved; predložili so še več zatožeb. Badeni se je na podstavi uradniških aktov zagovarjal sam, in sedanja večina je doslej dve zatožbi za vrgla. Med govori desnice so poštevali najbolj govor dr. Herolda. Ta je spominjal, kakó so nemške liberalne vlade postopale proti Slovanom, posebej proti Čehom, kakó so liberalni Nemci zagovarjali še poslednje izjemno stanje v Praški okolici in Pragi. Naglašal je zajedno, da sedaj ne gre za jezikovne naredbe, temveč za boj med Nemštvom in Slovanstvom v Avstriji, ker Nemci hočejo obdržati hegemonijo še nadalje, Slovani pa se boré za jednako pravo vseh narodov. Našteti stari grehi nemških liberalcev so te silno spekli, ker jih ne morejo prikriti z lažmi.

Predsednik zbornice dr. Kathrein je kar nagloma in nepričakovano odstopil od svoje časti ter odšel domu na Tirolsko. Izjavil se je neki, da je odstopil radi tega, ker ni zadovoljen z grofom Badenijem. — Vidi se, da desnica se je nekako dogovorila gledé na postopanje zastran provizorija z Ogersko. Kathrein najbrže ni soglašal s tem, ker ni videl, da bi mogel pravilno prodreti s provizorijem proti obstrukciji. Desnica je v resnici odločila se za izredna sredstva; sklenula je dvakratne seje na dan, jutranje za navadne posle, večernje pa za razpravljanje predlog o provizoriju. No, to, kar je sklenula sedanja večina, je ista zbornica za poprejšnjih zakonodavnih dob vršila večkrat, naposled tudi pod predsedništvom Chlumeckega. Takrat so sedanji obstrukcionisti moličali, sedaj pa dolže večino, da ruši poslovni red in drži osnovne zakone; obstrukcionisti so zažugali, da zabanijo vsekakor provizorij, in posl. Steinwender je razglasil v zbornici, da zmagaajo oni.

Dipaulijeva stranka bode skušala prodreti, da se izvoli poseben odsek za pretresanje jezikovnega vprašanja. Če se ne zgodi poprej kaj posebnega, bodo po Vseh Svetih nadaljevali težavno delo. Ko se vrne cesar z Ogerskega, pride, kakor sodijo, do važnih ukrepov.

Za Slovane ni nobenega ekvivalenta, če se ne zvrši pravilno čl. 19 za vse narode v velikem stilu; če se ne zgodi to, bodo njih velige usluge bez primerne odkodnine, in vprašanje je, ali se lotijo velikega, odločilnega dela pozneje. Sedaj je čas, da se Slovani izrečejo za aut — aut! To je toliko bolj potrebno, ko so obstrukcionisti zažugali celó s tem, da, če se ne odstranijo jezikovne naredbe, pojde nemško prebivalstvo do skrajnih mej. Tudi dr. Russ se je takó izrazil.

Poslanci so v vsaki seji stavili mnogo različnih predlogov, interpelacij in vprašanj.

Posl. dr. Popovici je vprašal zastran zasnovanja višega dež. sodišča v Črnovci; isti zastran osnovanja vsporednih razredov z romunskim in maloruskim poučnim jezikom na Črnovškem učiteljsku za učitelje in učiteljice; posl. dr. Dmelak gledé na vvedenje poljščine kot notranjega uradnega jezika drž. železnic v Galiciji. Biankini je vprašal radi podpore trgovinski monarici. Dr. Danielak je predlagal, da bi se kneževina Tešinska izločila iz pruske škofije Bretislavske, to pa radi tega, ker pruski škof pospešuje germanizacijo tudi na Tešinskem. Dr. Pientak je interpeloval ministra za železnice zastran ukaza gledé na jezikovno sposobnost uradnikov nemške narodnosti. Konceptni uradniki naj bi namreč znali ne le pravilno pisati v nemščini, temveč tudi v pravilnem slogu (stilgerecht). Interpelant vpraša ministra, ali mu ne zadošča, da se izkažejo taki uradniki s primernim znanjem v nemščini, ker drugače bi bili nemški uradniki izključeni od take službe.

Posl. Žičkar je interpeloval radi veljave slovenščine pri sodiščih Graškega okrožja. Posl. Hořica je interpeloval min. predsednika zastran prosledovanja na Dunaju naseljenih oseb češke narodnosti. Posl. Winkowski zastran prosledovanja galiških, narodno mislečih kmetov.

Mnogo pišejo o bitvi, ki je bila poslednje dni okt. v zbornici poslanci v seji, ki je trajala od jutra 28. do jutra 29. okt. Znani Wolf je razsajal, da se je vse kadilo, nemški naprednjak Lecher je pa govoril okolo 12 ur o gospodarskih razmerah med Avstrijo in Ogersko. Bar. Dipauli je naposled, ko je bilo utrujeno vse, nekako mešetaril med manjšino in večino, in podpredsednik Abrahamovicz je sam odsebe sklenul sejo ter bodočo sejo napovedal za 4. nov. V tej seji se morebiti odloči bitka, da prodere provizorij ogerske nagodbe ali pa propade. Tvrđijo, da je vlada pripravljena na vse slučaje. Ravno v tem hudem času je dr. Katherlein odtegnul se predsedništvu, vsled česar je obstrukcija delala toliko najša še večje težave obema podpredsednikoma Abrahamoviczu in dr. Kramařu. Večina je postavila v boj za provizorij; vprašanje je le, kako plačilo dobi zato. Vse kaže, da narodi slovanski niti ob tej priliki ne pridejo do svojih nacionalnih prav. No, če se ne zgodi to, bode čas pozneje presojati, koliko krivde pride za slovanske drž. poslance in njih vodstvo.

ОСЕНЬ И ЗИМА.

(Vaja v glagolu.)

Въ Россіи лѣто непродолжительно; онѣ стоитъ много что три мѣсяца. Въ началѣ сентября наступаютъ тѣмныя вечера и холодныя ночи. Растенія засыхаютъ и умираютъ; деревья краснеютъ и желтеютъ и быстро теряютъ свои листья. Звѣри покрываются болѣе густою шерстью. Ласточки собираются стаями на башняхъ, церквяхъ и высокихъ зданіяхъ, чтобы вылетѣть приготовиться къ отлѣту. Холодъ постепенно увеличивается; дни все болѣе и болѣе убываютъ, а ночи прибываютъ. Часто дуетъ сѣверный вѣтеръ; воды замерзаютъ, и толстый слой снѣга покрываетъ землю. Сани быстро и безъ шума проѣзжаютъ по улицамъ. Дѣти забавляются, дѣлая снѣжки, или катаясь на конькахъ на рѣкахъ, озерахъ и прудахъ.

Терять, -ю, gubiti, zgublјati. Потѣра, zguba; no zguba v trgovini, sploh gmotna — убытокъ. — Zgubil je prijatelja, onъ лишился друга, ali: потерялъ друга. — Стая, truma, jata, govori se le o divjih zvereh: стая волковъ, с. журавлей, стая гусей;

но: стадо овецъ, коровъ; табунъ лошадей; толпа людей. — Убы- вать, -ю, umenjševati se, odjenjevati, protip. прибывать; samost. убьль, -и in прибьль; prvo tudi: gmotna škoda, zguba, drugo: dobiček. Убыль воды въ рѣкѣ, umanjšanje vode vsled dežja itd. Ити на убьль = убывать. — V drevnjesl. y—же = уже, не у. šče ne. Ako pišemo že, nam. „уже“, to izpuščamo glavni del besede, kakor da bi pisali re nam. torej. X—кѣ.

Rusija in zahodni Slovani.

VI.

Pri zavračanju dr. Markota smo si postavili dva cilja: 1. dokazati temeljito *) neznanje ruskega in slovanskega jezika od strani g. profesorja teh jezikov, 2. temeljito neznanje g. Murkova ruskih razmer, kot poznavalec katerih se vsiljuje g. Murko. Prvi dokaz se nam je posrečil; saj ni težavno obsoditi obdolženega, ako tiska sam dobro štetih 150 napak. Vendar pa ostaje g. Murko gorje-profesor; razun tega g. Murko »sedaj šče v odboru »Slovenske Matice« naprej poje«, včasih se mu pripeti, da »i nazaj poje« — le tiše! Zanimivo je pa, da Matici, sestajajoči najbolj iz duhovnov, se ne zdi, da je »vera v nevarnosti«, ako »naprej poje« jeden odbornikov, kateri razglaša poklekanje v cerkvi za »nedostojno« pasje lezenje, nazivlje sv. Devico »neka Mati božja« in razglaša podobe svetnikov za »malike«. Pokazali smo tudi na obče znanstveno naobra- ženje g. profesorja.

Predno prejdemo k drugi točki našega programa, namreč k temeljitemu neznanju ruskih razmer g. Murkova, nam je treba pred čitatelji poravnati še poseben dolg. V našem članku III., str. 106 na koncu stoji zapisano: Mi smo dokazali na raznih napakah v člankih g. Murka »V provinciji na Ruskem«, ki so po izjavi avtorja bez tiskarskih pomot, da zna tujestrupeni profesor rusko azbuko takó slabo, da ja ne more podati z latinskimi črkami svojim učencem«. No v naših člankih ni nobenega članka, posebe odmerjenega »azbuki«. Dotični članek se je torej izgubil na dolgi poti iz Rusije, iz »dežele medvedov«, kakor jo ljubeznjivo imenuje g. Murko, in iz katere je vzel seboj cel zverinjak medvedov, da bi jih navezal »Lj. Zvonu« (kakor pravijo Nemci). Tukaj duplikat tega članka z nekolikimi pabirki. Čim češče, dasi s studom, čitaš Murkota, tem več napak zaslediš. Ispodleta mu takó nesrečno, da ne more navesti nobene ruske besede, da bi ne napravil 1, 2, 3, 4 napak, kakor kaže naslednje: O pomenu, izgovoru in podajanju naslednjih črk z latinskimi črkami nima g. Murko nobenega pojma: e, ѣ, и (i), ы, ъ, x in щ. Ruski e se ne izgovarja, kakor latinski e. Ruski e ima vedno mehek predzvočje črke j, sosebno močen v začetku, po drugih samoglasnikih, potem po zobnikih d, t in likvidih l pa n. Primerjaj

*) Ne zamerite, g. kritik, če Vam naznanjamo v daljavo, da dokazali vsem niste tega temeljitega neznanja; v »Slov. Narodu« št. 233, od 12. okt. 1897, je namreč daljši odstavek pod rubriko: »Učite se ruščine!« Tu čitamo med drugim: »... opozarjamo Slovence na Dunaju na ces. kr. zavod za orientalske jezike v prvem okraju, Hegelg. št. 19. ... Prvi tečaj je namenjen začetnikom, drugi višji podaja temeljito izobrazbo v jeziku, zaradi tega se bavi največ s konverzacijo in branjem ruskih časopisov. Učitelj ruščine je naš rojak dr. Murko, profesor na orientalski akademiji in docent na vseučilišču. Kot izvrsten poznavatelj vseh slovanskih jezikov se vedno ozira pri pouku na druge slovanske jezike in tudi na slovenščino ...«

Op. ur.

poljski dzien, ruski denj (Tag), cieplo, ruski teplo (warm). Vsak židovski paglavec piše pravilno ime ruskega časnika »Novoje vremja«. G. Murko piše nepravilno: imperatorskoe, 337, edinoverci, 57 (pravilno jedinovercy — 3 napake), lečebnoe (pravilno lečebnoje, 2 napaki), pervoe, progonye, dvuperstije, avstrijskoe, lžepiskop, 53, russkie, Evropa, gorodovoe, 19, černo (poseben odtisk *bez* tiskarskih pomot, 32), damskie (46), Arakčeev (46), archeologičeskoe, 5 (2 napaki, pravilno archeologičeskoje), blagodarnoe, vojennoe, archierej (17, 2 napaki, pravilno arhierej), arbatskoe, Fadeev (26, dve napaki), faljsivoe, 58, nacionalnoe, 58, učebnoe, 74, duchovnoe, 74 (pravilno duhovnoje, dve napaki), Ekaterino 57, morskoe, 74, Koroleva (kraljeva žena), evropejskih (33, 41, dve napaki), estestvo, 34, pevcie. Itd. Ni možno naštetiti vseh napak. Pisava pervoe etc. kaže, da g. profesor nima nikakega pojma o staroslovenščini. Drugače bi vedel, da se ondi *določni* pridevniki neut. gen. končujejo na *je*, ženske na *ja*, moške na *ij*, torej kakor v ruščini. Tako mi je rekel sodrnik Bartolovega slovarja, ko sem mu kazal na napake te knjige, katerih bi se mogli ogniti z znanjem staroslovenščine: Dà, mî je ne znamo. — *ѣ* (ě) ima v izgovarjanju iste lastnosti, kakor *e*. Ruski jezik te črke ni izbacnul, ker se je razvil historičski napreduje, *genetično*, torej *jedino pravilno* pri materi cerkveni slovensščini. O rabljenju črke *ѣ* g. Murko takisto nima nikakega pojma; on piše to črko, ali kjer je ni treba, n. pr. mëlj (pravilno melj — 463), ali pa zaznamuje *nepravilno*, n. pr. dvorë (nad vse originalno in jedino), ali pa je nikakor ne piše, n. pr. dejstvo, 74, pomeščik, lečebnoe, — verci, Fadeev, ujezdno, Bela, krepot, p. 10, ali pa jo nadomešča z *i*, pri tem ima še to smelost, da navaja rusko besedo z „*ѣ*“, torej kot rusko izvirno tvarino, n. pr. „konki“, tako tudi „mečetj“ etc., ali pa jo podaje na *nemožen* način, n. pr. podčevka (jopa od pod — dčv-ati). Koliko napak je v tej besedi? Prvič nedostaja jedne črke *d*, drugič je tu nepotrebno znamenje „*‘*“, katero rabi g. Murko namesto črke *j*, tretjič se *ѣ* nadomešča z *ě*; ta *j* je po Murkotu = *jj*; dobimo torej podčevka podjijvka. Koliko napak? Kakó naj se izgovarja ta nestvor? Bez vzrokov torej niso ruska »Filologičeskija zapiski« g. Murkota imenovale »nemožnega profesorja«.

Ruski *и* (*i*) ima iste lastnosti, kakor *e*; omehčuje sprednje tihnike. G. profesor (lucus a non lucendo) piše nepoplačljivo: kniga (!!!!), prepodavately (!!! slovensko in rusko napačno), nich (!!! njih), 2 napaki, gnili (nam. gnijlój), 2 napaki, 53; ustraival, 27; nižnij, nam. nižnjij; nižnjij ima za comparativ (sic!) = slovenski nižji; geografii etc.; takih napak z *и* je 18, p. 33: filozofii nam. filosofiji, p. 33 itd. Pri tem ima g. »učenjake« še nesrečo. On stoji pred krasnim poslopjem akademije umetnostij v Petrogradu. Na poslopju stoji zapisano z velikimi črkami: »Imperatorskaja akademija hudožestv.« Beseda imperatorskaja je pisana z večimi črkami, nego ugaja g. Slovincu, sovražniku carjev, popade ga huda jeza, kakor španskega bika pred rudečo zastavo v Murciji, in »učenjake« čita namesto »hudožestv« besedo iskusstv. In takó je tiskan »medved« v Zvonu.

Pogostoma g. Murko kar izpušča črko *i*, n. pr. polozenje nam. položenije, kreščenje, spasenje, 39, zavedenie, 588; ali pa postavlja *i* za *y* (и). *и* je v nebu izgovorjeni diftong med *i* in *и*. G. Murko postopa

z njim prav nevsmiljeno. V pravopisanju, sklanji in spregatvi, kjer ima ta diftong prevažno vlogo, ima g. profesor pravi križ. On piše Kumis nam. Kumys, Kalmyk, postinje, 43 (V tej besedici 3 napake! Mora se zvati pustynji (puščave, samote), kandalj, Lotiši (ty). Narodov z imenom Lotiši in Estonci v Rusiji *ni*, g. profesor. Preveč darov! Živi nam. živjy (p. 27, 63), gnili nam. gnijlyj (gnijlój), obmanivať nam. obmanyvatj itd.

Poluglasnik *ѣ*, prevažen glas med *i* in *e*, jako nagaja g. »neozidannemu« profesorju (nepričakovanemu profesorju, kakor se nežno in dovtipno izražajo »Fil. zap.«). Sedaj ga odmeta, kakor v besedah jordan (*j*), monastyr (*j*), gradonačalnik (gradonačalnik), sudja (sudija), svinja n. svinija; sedaj pa ga postavlja, kamor ne spada, n. pr. vjsja n. vsja, kupolj n. kupol; sedaj zopet zaznamuje na *nepričakovan*, komičen način, namreč z apostrofom, t. j. z odsotnostjo samoglasnika, n. pr. Rus', čast', avos', mečet', p. 17, glad' p. 63, blagodat', p. 63, šir' nam. Rusj, častj, gladj, obraščat', vymalivat' itd. Z besedo širj se je g. profesorju pripetila zopet nesreča: ruska prislovica se ne glasi šir' da glad' — božja (!) blagodat', temveč »tišj da gladj — bóžija (!) blagodatj«.

Ruski *х* (*h*) podaje g. profesor: v slovenskem listu s *ch*: chod, chorugvynosce, mudrecah, pastuche, tehnilog, laptach... Pri poslednji besedici ima zopet nesrečo, da ne razločuje lápotj, m. (copate iz lika) od laptà, f. (lopatka v igri z žogo, ta igra). O vseh naših očitanih se more vsakdo preveriti po kakoršnih si bodi slovnica (ali slovarjih). Slovenski jezik nima črke *ch*. Niti Pohlin je ne pozna.

III (šč) se v končnici piše le tedaj, kedar se deblo ne končuje s šumevnikom, torej fonarščik (prižigalec svetilnic, torej živi, ne pa iz kovine), deblo: fonar; ne pa izvoščik, temveč izvozčik, deblo: voz. fonarščik = fonar-sk-ik; sk = šč; slovenski iskati, iščem, ruski, ruščina. G. Murko piše izvoščik, izvožček, izvozčik — torej voznik, voznek, vozznik.

Poleg tega g. Murko ne pozna ruskega naglašanja. Omenili smo že bili, da celó ime Rossija naglašá napačno na o, nam. na i. Toliko manj pozna on naglas drugih besed. Naglašanje pa *odločuje* v ruskem. Imena na pr. Gorčakov, Šabánov, Oldéstišev izgovarjaj: Gárčekóf, Šebánaf, Ahljostušof; nom. mesiac Oktjábr, gen. Aktjebrij. Po vsem si moremo misliti, kak bezvкусen ričet podaje G. Murko svojim poslušalcem. »Sammel-surium« bi zaklical c. k. minister za železnice.

Paberki. 1. Profesor ruskega jezika ne vé, kakó se pravi v ruščini »srajca«. On piše v posebnem — bez tiskarskih pomot — odtisku, 12: RuBACBA. 2. On vodi »nefteprovod« od Baku v Poti čez Kavkaz. Mesti Baku in Poti ležiti obe na južnem vznožju Kavkaza. To je ravno takó, kakor da bi hoteli voditi vodotok od Ljubljane v Kranj čez Stol in Karavanke!! To spominja na Pritok Volge, Šeksna, veže Volgo s Petrogradom 458. 3. Svetovno znano narodno pesen »Vniz po matuške po Volge« piše g. Murko: »V nizko matuške Volge«. Torej tudi nesmisel. Pri tem je slovenski »patrijot«. Murko dal kľofuto ruskemu Matiji Gubki, t. j. Sténjcu Rázinu, kateremu je pesen posvečena uže 200 let, in ga imenuje »razbojnik«, takó kakor Ferencz Tahi in Tatenbach, glej Aškerca.

4. G. profesor ne piše »Obščestvo parohodstva po Volgě« nikdar pravilno, temveč vedno »Obščestvo

po Volge», 460. Zopet nesmisel. 5. G. profesor piše prilog od Moskve po načinu nemških kulturonoscev Moskovskij (Moskau) ter je pri tem mahnul še »mrtvega leva«, Katkova, očeta domovine Rusiji, svetovno znane urednika, svetovno znanih, dve stoletji izhajajočih »Moskovskih vedomostij«. 6. G. profesor se je peljal po Volgi v družbi Rusov v njih domovini s parobrodom »Obščestva po Volgě«, ako je res, da je bil v Jaroslavlju in po Volgi navzdol, (Semel mentito non creditur), in pravi: »Jaz sem imel Baedekerja v roki, jedini na parabrodu, torej »Evropejec«. Baedeker stoji 60 kr. »Evropojizem« g. Murkota ceno blago, — Pofelwaare (kakor pravi Nemeč). Dragi čitatelj, če se kedaj popelješ iz Ljubljane v Kamnik, vzemi gotovo Baedekerja seboj, drugače postaneš v svoji domovini »Azijec«.

Str 676 »Lj. Zv.« (Na čaj sledujet Vašej milosti) zagotavlja g. profesor ruskega jezika, da v Rusiji dajejo obiskovalcem gostilnic natakari natakario (na čaj), in jih vrhu tega nazivljejo še z »Vaša milostj«. S stipendijem obdarjeni Evropejec Murko, kakor se zdi, je napravil po zvnanjem slab vtis, ako mu je ruski natakari ponujal »na čaj«, torej nekako miloščino. To se je pripetilo ne iz ironije neobdarjenega natakarija, temveč iz nevednosti g. Murkota v ruščini: sledujet = pristaje (gebührt). Dà, Rusija je krasna dežela: natakari dajejo gostom natakario, žive fonarščike delajo Rusi iz kovine; razstave se prirejajo z grmovjem (kustarnikami), kakor s češminom, trnom, brinjem, leskami. Poslednjih dajejo še vedno tudi na Slovenskem, pa ne na razstave.

Naposled navedemo leksikalne napake bolj skupno, kakor: čuzejadnyj, laptach, postinje, živi tovar, iskusstv, jordan, niži, buljše, obmanivat', rubelj, bogomazec, putevodilj, neščastnik, golovij, panzijon, od, inakij, čert, frank, barnotij, krestnyj, osobennych, grad, primeriti, naprej poje, vdinja, fonarščik, kustarnik, Vnizko . . . Občestvo po Volgě. Na čaj sledujet Vašej Milosti.

Lovro Leskovec.

Slovenski dijaki v prošlosti.

Gradčani pa Dunajčani.

(Konec.)

Ko je izdal R. Poznik na Dunaju znani »Slavjanski almanah« l. 1879, udeležili so se tudi Gradčani književnega podjetja, a le z 21 podpisi.

V februarju l. 1880 pa se je porodila na Dunaju misel o skupnem izletu »Slovenijanov« in »Triglavancov« na Severnik. To je bil prvi večji izlet »Slovenije« in prvi »Triglava« sploh.

Dne 12. maja so se sešli rodni bratje v Mürzzuschlagu, slaveči slovensko pobratimijo, kateri je lep spominek postavil prof. Stritar v svojih spisih. Da ta lepi in svečani izlet ni ostal bez dobrih posledic, kažejo nam že bližnja leta.

L. 1882 se je zjedini »Triglav« z novoustanovljeno »Slovanski čitalnico« in si z njo omislil skupno stanovanje. To razmerje je trajalo do l. 1888, ko je »Slovanska čitalnica« prenehala radi neugodnih gmotnih razmer.

Istega l. 1882 se je na Dunaju izcimila misel, da je treba ponoviti skupne dijaške shode in je zagotoviti za

bodočnost s prvim enakim shodom pri Gospej Sveti, ob vojvodskem stolu karantanskih Slovencev. Ker so pa gmotne razmere — ta naša rak-rana — povele razpor o izvršitvi, se je ves namerjani shod skrčil na majhen zabaven večer v Ljubljani v predvečer jamske slavnosti v Postojini.

L. 1883 je začelo zopet živahnejše občevarje Dunajčanov in Gradčanov radi Ljutomerske Miklošičeve slavnosti, katere so se oboji adeležili po reprezentacijah.

Ko je l. 1884 hotel »Triglav« izdati slovenski almanah skupno s svojo posestrimo »Slovenijo«, se je ta misel izjalovila na gmotnih razmerah.

Na jesen l. 1885 pa je poslal »Triglav« svojega zastopnika k otvorjenju samosvoje čitalnice »Slovenije« in »Zvonimira« na Dunaj.

Ob istem času so »Triglavani« zasnovali tudi »ferijalno društvo«, katero pa je bilo mrtvorjeno dete, ker je c. k. namestništvo zavrnilo pravila. Misel, katere se je v »Sloveniji« uže l. 1869 obravnavala zajedno z mislijo o »Slov. omladini«, se je tudi sedaj izjalovila.

L. 1886 je doneslo dogovorno agitacijo obeh društev za novo »Slov. pevsko društvo v Ptuiju«, jesen l. 1887 pa je zopet jednič združila slovensko dijaštvo na toliko zaželeni dijaški shod v Ljubljani. Opetovano neizvedena misel se je s sodelovanjem obeh društev, katere so uže spomladi jela delovati na to, v dneh 9. 10. in 11. septembra istega leta prav svečano izvršila. Dasi ta shod na številu ni dosegal prvih dveh shodov — bilo je le do 60 slov. velikošolcev prisotnih — vendar se je v ostalem obnesel toliko sijajnejše.

Vendar se je prav v posledici tega shoda sloga med zavezniki zrušila, ker je bilo oficijalno vodstvo Graško do cela odsotno. No, izvolitev novega predsednika phil. Gestrina je to nasprotstvo pomirila, in na jesen l. 1888 ste se uže oboji društvi dogovarjali o skupnih korakih napram staremu, onemoglemu odboru »Slov. Matice«.

Uprav iskrene pa so postale razmere l. 1890, ko ste si jela »Slovenija« in »Triglav« po vplivu vernih prijateljev, pobratimov na obeh vseučiliščih, redno dopisovati od seje do seje in si pošiljala zapiske sej.

K blagoslovljenju »Triglavove« zastave je poslala »Slovenija« v Središče dva zastopnika. V zvezi z istim pa je delovala na zasnovo občeslovenskega ferijalnega društva s sedežem v Ljubljani. Tudi pri Ravnikarjevi slavnosti v Vačah so obojestranski zastopniki skupno nastopili.

Žalibog, to verno prijateljstvo ni prebilo vseh časov. Različnost v položaju obeh vseučilišč in raznovrstnost v uslovjih občega življa v obeh mestih vplivata v kolikor toliko na razlikovit razvoj obojestranskih velikošolcev. Znane berbe z »Rimskim Katolikom« in »Brusom« pa so še poostrele nasprotstvo med obema stranema. Dvoje, troje dopisov, in prijateljstvo je bilo za dobrega pol leta zrušeno. Stoprv na zimo l. 1891, ko so na obeh straneh nastopili uže drugi činitelji, poravnal se je razpor.

Ko pa se je na spomlad l. 1892 zasnovala na Dunaju »Vesna«, je uprav to dejstvo provzročilo zblizanje dijaštva in po njem toplejše prijateljstvo društev, dasi so hipne spremembe v načelih »naprednjaštva« in »mračnjaštva« tu ali tam kalile po malem to zvezo.

Ob Duhovem l. 1892 je našel II. slov. dija. shod napredne mladeži na Dunaju, Dunajske in Graške velikošolce spojene na podstavi skupnega programa v slov. sekciji.

Solidarnost obeh društev pa se je pokazala v tem, da se je odbor »Slovenije« na napad novega lističa proti »Triglavu« zavaroval za bratsko društvo.

Pri osnutku »slov. ferijalnega društva« »Sava« v Ljubljani dne 4. avg. l. 1892 pa se je sešlo nad 50 Dunajskih in Graških velikošolcev složno k svečani utemeljitvi prepotrebne vezila obojestranske slov. akad. mladeži.

Ko se je zasnovo l. 1893 novo akad. teh. društvo »Ilirija« v Gradcu, je posetila posebna deputacija Dunajske rojake, ki so jo prisrčno vsprejeli, takisto kakor predsednika »Triglava«, ki je malo poslej prišel zastopat Graško slovansko dijaštvo na Dunajskem shodu radi prisilnega izstopa rezervnih častnikov iz dijaških društev.

Dne 31. januarja l. 1894 pa je »Slovenija« praznovala svojo 25. letnico, h kateri je poslal »Triglav« svojega predsednika.

Dolga leta vzajemnega, bratoljubnega delovanja na torišču prosvete so obojestranski slovanski mladeži na prospah. Dasi so različne razmere na krajih vseučilišč, razmere v domovini, še bolj pa posamne minljivo mogočne struje v dijaštvu sedaj združile oba slojeva kar najprisrčnejše, sedaj zopet razprle, vendar je ostala vsekdar na obeh straneh prijateljska vernost neminljiva. Dasi se vsekdar niti izvestna neprijaznost, da, celo zavist ni mogla zakriti popolnoma, vendar stremlje mladež tu in tam k skupnim vzorom, in tak vzor je tudi: primerno skupno vseučilišče.

† *Fanko Vencajs.*

Ruske drobtinice

Съ міру по ниткѣ, голому рубѣху.

Vsako leto gre posebna ekspedicija, sedaj v te, sedaj v druge gubernije, zapisovat stare narodne pesni, in sicer na sredstva carjeva; ekspedicije prireja Imperatorsko rusko geografsko društvo. V letošnji ekspediciji sta bila skladatelj J. V. Nekrasov in pa tajnik etnografskega oddelka T. M. Istomin. Bili so v Simbirski, Penzenski in Saratovski guberniji. Poleg pesnij, uže nabranih po teh gubernijah, zapisali so še 92 novih, izmed katerih je le malo varijant doslej zbranih; zanimive so v etnografskem in glasbenem pogledu; nekatere so še iz tatarskih dob.

Gospa Papric-Linjeva pa je v 6 gubernijah zapisovala narodne motive s pomočjo grafofona. Aparat ni bil popoln, vendar pa se je pokazalo, da med 80 zapisanimi melodijami jih je večina natančnih, kakor so se preverili v Moskvi.

V Hersonski guberniji izkopujejo starine, posebnost na zemlji mesta Tiraspolja. Ondi, kjer se nahaja kakih 100 mogil. V teh so kosti narodov iz najstarejših, predzgodovinskih in tudi novejših dob; poleg človeških kostij našli so tudi kosti uže davno izumrlih živalij. Izkopanine zbirajo v Hersonskem muzeju.

V Petrogradu je izšel tiskan album v spomin XII. mednarodnega shoda s portreti znamenitih zdravnikov ruskih in drugih, s kratkimi životopisi in faksimili.

V arheološkem inštitutu Petrogradskem so pričele lekcije sredi okt.; letos so vvedli tudi tečaj slavjanskih starin. Vseh slušateljev je 63, dejanskih in prostovoljnih, med poslednjimi je največ dijakov iz duhovne akademije. Med starimi slušatelji so tudi 3 generali, jeden obiskuje tečaj slavjanskih starin, stolico katerih ima A. L. Pogodin.

V Rusijo vvozijo vsako leto do 500.000 veder vina, torej v vrednosti več milijonov. Znano pa je, da v južni Rusiji pride lujejo vsako leto več domačega vina, ki niti predrago ni. Trte pa so začeli saditi tudi po južnih zemljah azijske Sibiriji. V kakih 10 letih bode vina uže toliko, da ga ne bodo potrebovali mnogo več izza meje.

V novembru bodo praznovali 100 letnico Marijinskega inštituta, prvega ženskega vzgojnega učilišča v Rusiji. Zasnovovala je ta znameniti zavod carica Marija Feodorovna. Od začetka se je zval »Sirotškoje učilišče«, po svojem namenu, od l. 1800 pa je dobil ime »Marijinski inštitut«.

Drobtine.

Hrvat. akad. društvo »Velebit« u Innsbrucku je na prvoj glavnoj sjednici, držanoj dne 19. t. m. biralo sledeći odbor: predsednik: Č. Kalebić, cand. med.; podpredsednik: Mirko Crkvenac, cand. med.; tajnik: Juraj Mimica, cand. med.; blagajnik: Ivan Ivanišević, cand. med.; knjižničar: Milan Zec, stud. med.

Odbor slovenskega akad. društva »Slovenija« na Dunaju, izvoljen na I. obnem zboru dne 23. oktobra, sestavlja se je na zimski tečaj takó-le: Predsednik: phil. Anton Jeršinović; podpredsednik: iur. Fran Šuklje; tajnik: Ivan Merhar; blagajnik: iur. Dragotin Dernovšek; knjižničar: phil. Hinko Vodnik; arhivar: iur. Alojzij Mesar; gospodar: iur. Matej Marincek; namestnika: iur. Ivan Lavrenčič in iur. Fran Vidmar.

Ruski slikar **Vasilij Vereščagin** je prišel čez več let zopet na Dunaj, kjer razstavi vrsto slik o Napoleonu I. On ni mislil sam. On slika le, »ker je zanimivo in slikovito«.

Na Levovskem vseučilišču se je vpisalo 51 slušateljic, iz teh samo 2 redni.

Nemci in šolstvo v Cislitanii. Nemcev je v tostranskih deželah 36,1 odstotkov. Od 8 vseučilišč jih je 5 nemških, torej 62,5 %. Od skupnih stroškov za te šole 3.945.000 gld. je odločenih za nemške 2.664.000 ali 67,5. Od 6 tehniških velikih in 1 velike šole za kmetijstvo na Dunaju pripada jih na nemške 5 ali 71,4 %, od stroškov za te šole 967.000 pripada na nemške 706.000 gld. ali 73 %. Gimnazij je 86 ali 52,4 % nemških (vseh gim. je 157); stroškov za vse gimnazije je 4.779.000; na nemške pripada 2.521.000 ali 53 prc. Od 59 realk je 37 ali 59,7 prc. nemških. Od skupnih stroškov za realke 1.942.400 pripada na nemške 1.265.000 ali 65,2 prc. Učitelje in učiteljice je 62, od teh je 30 izključnih nemških, poleg teh so še 4 na Primorskem tudi nemške, samo da imajo pripravljalne razrede za slovenske in ital. učence. Nemških takih učilišč je torej 34 ali 54,8 prc.; skupnih stroškov je 1.574.900, na nemške šole pripada 884.200 ali 56,2 prc. Če vzamemo še osnovne šole, podpira država vseh šol skupej 320; od teh je 184 ali 57,5 prc. nemških. Za vse daje država 13.378.300 gld.; na nemške pripada 8.210.700 gld. ali 61,5 odstotkov. Na nemške narode, katere štejejo 64 prc. vsega naseljenja, pripada le 38,5 odstotkov; toroj bi moralo dohivati čez 1 četvrtino več. »Politik« pristavlja k tem: »In v drž. zboru smejo zastopniki takó višje cenjenega Nemštva govoriti o boju za obstanek, da bi jim bilo to v posmeh.«

„Kružok ljubiteljev ruskavo jezika“ na Dunaju.

Začasni odbor novega društva »Кружокъ любителей русскаго языка«, s sedežem na Dunaju, je bil razposlal za obči zbor, določeni v dan 19. okt., in prvi literaturno-muzikalni večer, odločeni v 24. okt. t. l., poseben ruski poziv, ki se glasi v prevodu: »M. G. Ruska znanost ima ne le v slovanski, temveč tudi svetovni kulturi jedno iz prvih mest. Znanje ruskega jezika javlja se torej najboljšim sredstvom za pridobivanje višjega naobrazovanja, in ako pripoznavajo potrebo ruskega jezika Francozi, Nemci, Angleži in drugi kulturni narodi, predstavlja se za Slovane in za vsakega izmed slovanskih narodov posebe naučenje ruskega jezika naravnost neobhodnim.«

Kot jezik z bogato literaturo najštevilnejšega in najsilnejšega iz slovanskih narodov ima ruski jezik za seboj svojstva, da postane obči jezik vzajemnega razumljenja Slovanov med seboj in mogočen sunec njih duševnega zedinjenja. Seznanjenje s proizvodi ruskega duha more le blagodejno kazati se na domačih literaturah pojedinih slovanskih narodov. V ruski misli, idoč s slovanskega Vstoka, se vse-kakor prerodi starajoči se Zapad.

No izučanja ruskega jezika ni treba želeli le z idealnega stališča, ne le radi tega, da bi se naslajali s prekrasnim ruskim govorom, z deli ruskih genijev ter oduševljali se z vzletom ruske misli, temveč radi tega, ker se kaže kot potreba praktičnega življenja. Z rasenjem političke mo-

gočnosti ruskega naroda stopa ruska trgovina in ruska obrt v borbo z drugimi narodi ter podreja svojemu vplivu in gospodarstvu najbliže pa najoddaljenije dežele zemeljskega površja.

Jezik, katerega etnografska last se razprostira od Visloka do Urala in Kavkaza, katerega gospodstvo seza do Vladivostoka, ta jezik ima visok kulturni pomen sedaj in v bodočem.

Gledé na to obdo važnost ruskega jezika osnoval se je na Dunaju odbor, s ciljem, vstvariti „*Kružok ljubiteljev ruskavo jazyka v Věně*“.

Na obči zbor je došlo lepo število gospodov in tudi nekaj gospej in gospodičin. Zastopani so bili Čehi, Hrvatje, Srbi, Slovenci, avstrijski Malorusi in tudi več zunanjih Rusov. Izražalo se je veliko zanimanje za društvo, in takoj se je vpisalo okolo 50 novih členov. Načelnik začasnega odbora odvetnik dr. Kozič, znani hrvatski rodoljub, je v lepi ruščini pozdravil zbor in kot prvo točko odločil volitev novega odbora. Soglasno, per acclamationem, so bili izbrani v odbor člani začasnega odbora, in sicer dr. Kozič kot predsednik. V odboru so zastopani Malorusi, Čehi, Hrvatje, Slovenci itd. Izmed Slovencev je eden odbornik, jeden pa namestnik v odboru. — Med govori so povdarjali zasluge tistih, ki so se trudili za oživiljenje društva; jeden teh, g. Koniček, Čeh po rodu, je kazal na razmere, ki silijo k osnutju takega društva. Po govorih in napitnicah so še maloruski dijaki nekaj lepih narodnih zapeli; pozno v noč pa so se udeležniki razšli, preverjeni, da je društvo pod dobrim vodstvom, in da bode razvijalo se na prospeh slovanske kulturne stvari.

Društvo bode imelo dva tečaja za poučevanje začetnikov in takih, ki se hočejo popolnjevati v svojem znanju ruščine. Zbor je imenoval g. Perlova, veletržca v Moskvi, prvim svojim častnim členom.

Dne 24. okt. je društvo priredilo svoj prvi literaturno-glasbeni večer (v dvorani „Ressource“ I., 3). Došlo je obilo občinstva; jeden Čeh je rekel, da so bili Slovani mnogokrat zbrani v tisti dvorani, pa nikdar ne v tolikem številu. Bilo je tudi več zastopnic lepega spola. Med udeležniki so bili Čehi, Poljaki, Hrvatje, Srbi, Slovenci, Rusi, domači in zunanji, in Bolgari. Največ je bilo dijakov. Med odličnimi gosti je bil n. pr. dr. Lench, bivši predsednik »Slovanskega pevskega društva« na Dunaju, profesor Petrograjskega vsenčilišča g. Polihronij Syrk i. dr. Na vsporedu oficijalnega oddelka so bile točke: pozdrav na ruskem jeziku, narodne slovenske pesni (četverospjevi), dva komada za klavir, ruski pozdrav v vezani besedi, ruska pesen (romans Glinke), Hej Slovane, pesen parafrazovana, ruska pesen »Oj Dujepre«, slovenska deklamacija „Slovo od mladosti“, tercet „Ночевала тучка“ (Драгомыжского), orhester tamburašev hrv. ak. društva „Zvonimir“. Izvrševale so se točka za točko takó dobro in ugodno, da so morali dodajati po 1 ali tudi večkrat. Tamburaši so naposled vrlo dobro igrali celo vrsto dolgih in lepih komadov. Pri neoficijalnem delu govorili so zastopniki raznih narodnostij, vsak na svojem jeziku. Vmes so pa peli slovenski, maloruski in tudi hrvatski dijaki različne pesni. Jeden Rus je večkrat nastopil s humorističnimi deklamacijami. Občinstvo je ostalo skupej črez polnoči, bez izjeme vse zadovoljno s takim večerom, tudi kot dobrim znamenjem za bodočnost. Predsednika dr. Koziča in odbornika Konička so dijaki vzdignuli ob napitnicah, povdarivših njune zasluge za „Kružok“. — Tudi ta večer je pristopilo mnogo novih členov.

Pismo iz Trsta.

Značaj je grada talijanski. Jest! U tom talijanskom gradu od društava, što ono obstoje za inteligenciju, najviše ima članova i najviše daje zabava njemački »Schiller-Verein«. Za aristokrate i one, koji se rado aristokratom klanjaju, jest »Casino vecchio«; u tom društvu nema niti jednoga žida, ali ima jedna trećina Grka. Inteligencija dominorum italianissimorum ima društvo »Filarmonica-dramatica«; u to društvo se ne primaju častnici ni — c. kr. činovnici, koji nisu italianissimi. Zadnje jest i najmanje vriedi društvo slovenske inteligencije »Slavjanska Čitaona«.

Kakó to, da je »Schillerverein« prvo društvo? Prije svega radi toga, jer Nemci, u kojih je i onako odavna razvito društveno življenje, znadu majstorski ravnati društvom. Izuzam mjesece julij i avgust v tom njemačkom društvu ima kroz cielu godinu svaki tjedan barem jedna zabava! Takovih — da spomenom samo nešto — plesova, takovih koncerta, takovih predavanja u gradu nigdje drugdje nema! Ima-li u Trstu toliko njemačke inteligencije? Ima je dosti, ima naime mnogo njemačkih činovnika i trgovaca. Nu većina članova nije njimačka, nego talijansko-slavenska. Oni Talijani, kojim se ne da među italianissime, i oni Slaveni... koji nisu pravi Slaveni, zabavljaju se u »Schiller-Ver-in«-u. — Položaj je društvu, na velikom trgu, najlepší, što može u Trstu biti, i prostorije su upravo divne!

Naša čitaona, koja jednom *bijaše* najveće društvo u Trstu, sve to više ne napreduje, nego nazaduje. Zasto ne napreduje? Zasto nije barem ostala, što je već bila? Zasto propada? Na ta sam pitanja dielomice odgovorio, indirektno, govoreći o njemačkom »Schiller-Verein«-u. Dodati ću još koješta. Vodstvo društava, ako i nije krivo, ipak se smatra krivim. Je li to pravedno? Odboru je skrbjeti ne samo za *dostatan* broj *primjernih* zabava, nego i za... *dostatan* broj *primjernih* članova... U našoj »Čitaoni« nijesu svi Hrvati, nijesu svi Čehi, nije niti jedan Srbin, niti jedan Poljak... Ni Slovenci — nota bene — nijesu svi... Koliko ima sloven kih činovnika finacijalnih, poštinih, željezničkih, sudbenih itd., koji »Čitaone« nisu nikada vidjeli?! Takve ju-nake treba moliti, nagovarati, milom siliti... A moliti, nagovarati, milom siliti... trebalo bi svu slaven-sku inteligenciju u Trstu gradu... Onda bi naša čitaona mogla imati barem 500 članova. Plaćajući svaki član samo 1 for. na mjesec, imali bi 6000 for. godišnjih do-hodaka... Onda bismo mogli najmiti druge prostorije, u drugom položaju te častiti gospodu članove drugim brojem i drugom vršću zabava...

Dok je »Čitaona«, gdje jest — ja ne mislim samo na položaj, nego i na prostorije —, ne može i ne će napredovati! Nu i s primjernijim položajem te u primjernijih prostorijah ne može i ne će napredovati, ako se broj članova ne pomnoži! Ali dajte našoj »Čitaoni« i položaj, i prostorije, i članova »Schiller-Verein«-a: uzalud — ako vodstvo ne shvaća svete zadaće, teške odgovornosti svoje!

Ja shvaćam važnost naše »Čitaone«. Da je ne shvaćam, ne bih pisao tih redaka; shvaćas i ti, dragi čitate-lju, tu važnost — dali shvaćas mene?

Kako bi treba raditi i biti boj po Dalmaciji, po Istri, po Kranjskoj i po drugih naših zemljah, o tom mi nije tuj razpravljati: u Trstu vladaju sasna posebni

odnošaji te i borba zato treba da bude posebna, drugačija nego li je druguda. U toj borbi bitće pobjeda naša, kada „Čitaona“ bude imala 500 članova! O tomu u budućem broju.

Dr. Fiacca.

RAZGLEDE PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

Tržaško. Kakor znano, je bil vit. Ivan Nabergoj popolnoma pravilno izvoljen v Tržaški mestni zastop. Poslednji pa je bez vsakega vzroka to volitev uničil. Trž. namestništvo in potem ministerstvo ste uničili ta sklep kot nezakonit. Obrnuli so se še do drž. sodišča, a tudi to je pritožbo Tržaških samovoljnežev zavrnilo, z razlogom, da po določbah Trž. statuta ima namestnik pravo sodelovanja pri volitvi, torej je bil tudi opravičen, ustaviti nezakoniti sklep mestnega sveta.

Pol. društvo »Edinost« je sklenulo, tudi letos na zimo narod buditi in poučevati na raznih shodih, sosebeno v slovenski okolici.

Kranjsko. V Ljubljani so zasnovali društvo »Gospodinska šola«, ki je imelo 18. okt. prvi obč. zbor. V odboru so odlične in znane rodoljubke poleg 4 gospodov, med temi je dr. Majaron, ki je bil tudi predsednik pripravljalnega odbora. Nedejajo se, da bode društvo blagodejno vplivalo na slovensko ženstvo. Znano je, da Nemci in Čehi po Češkem, Moravskem in drugod imajo že davno gospodinske šole, da se dekleta priučé vsemu pohištvu, pa tudi gleštanju živine.

b) ostali slovanski svet.

Grof Goluchowski, naš zunanji minister, odpotuje 6. nov. v Italijo, da se snide s kraljem Umberto v Monzi, kjer bode tudi ital. zunanji minister Visconti-Venosta. Potovanja pripisujejo politički pomen tudi radi tega, ker se je sodilo, kakor da bi sosebeno Avstrija ne poštevala več Italije v trozvezi toliko kakor Nemčija. Torej s trozveza ostane takošna, kakoršna je bila, tudi nadalje. Stari lisjak v Friedrichsruhe je ravno te dni dokazoval, kakó potrebna da je Italija v zvezi z Nemčijo in Italijo, češ, da le v taki zvezi z Nemčijo in Italijo, češ, da le v taki zvezi more Avstrija ob vojni svoje vojake poslati na meje proti sovražniku tudi Nemčiji pomagati z vso svojo orožno močjo. Drugače bi pa Avstrija morala držati velik del svoje skupne armade na jugu ob ital. mejah. Crispi je takisto te dni v angleškem časopisu govoril o opasnosti Rusije, torej zopet za potrebo trozveze in v tej za potrebo Italije. Bismarck je pa največji zagovornik Italije, ko pravi, da jo je treba imeti v trozvezi celó za slučaj, da bi bila Italija prisiljena radi slabih financij držati — šibko vojsko.

Dipaulijev predlog. Dipauli želi, da bi v sporazumljenju vseh parlamentarnih strank izvolil se odsek, ki bi razpravljajl vprašanje o narodni in jezikovni enakopravnosti. Pri levičarjih je posredovalo v smislu te želje ustavoverno veleposestvo. Pogajanje pa se je razbilo, in sicer iz formalnega razloga, ker naprednjaki in nacionalci na levi hočejo, da bi prvo razpravljanje Dipaulijevega predloga prišlo na vrsto pred predlogo o provizoriju pogodbe z Ogersko, ne pa, kakor hočejo

Mladočehi, še le potem. Iz tega, da Mladočehi so najprej za razpravljanje o provizoriju, sklepajo, da so se Mladočehi kakor si bodi že dogovorili z vlado o postulatih, katere stavljajo oni. Dipauli pa je naznanil, da se ne ustraši in da se nadeja, da pride do svojega cilja. Jugoslovani so načelno za njegov predlog, le konkretne predloge hočejo posebe podati in se po vsem pravu branijo, da bi imeli deželni zbori oblast določevati o narodnostnem vprašanju. S slovenske strani je jeden bivših drž. poslancev v »Politik« odločno proti takemu področju dež. zborov in pravi, da je čl. XIX. veljaven za vse narode in dežele, torej se ne more razpravljati po dež. zbori. Tudi zahteva on posebnih organov za čuvanje narodne enakopravnosti. Dotični članek ima te dobre strani, drugače pa je nejasen in le premalo konkreten. Slovenski drž. poslanci z maloruskimi morejo najpravišne postopati, ker so po razmerah, dejstvih in teoretično najboljše poučeni o odločilnih točkah, veljavnih tudi za Dipaulijev predlog. Kdor ima vpliv, naj deluje in spodbuja Dipaulija, da se ne umakne. On, kakor se kaže, je preveč optimističen, in najbrže je njegov še neobjavljeni načrt premalo dalekosežen; a to ne sme motiti tistih, ki želé, da bi se rešilo pravilno narodnostno vprašanje. Čehe pa je treba svariti, da ne spravijo še v večje nesreče češkega naroda in ostalih Slovanov, izvzemši Poljake, ki se v narodnostnem pogledu počutijo dobro. Gre pa za Čehe same, za Maloruse, Slovence istrske in dalm. Slovane.

O predlogu Dipaulijevem govori v »N. F. P.« tudi znani Julij Lippert, ki kaže, da ni upanja, da bi prodrl z njim, tudi radi tega ne, ker dež. zbori niso sposobni, da bi tudi po »zakonitih načelih« pravično ukrepali o nacionalnih manjšinah. Drugače pa je Lippertov članek jako krotek, vvaževanja vreden, ker se vidi, da Lippert se trudi vsaj teoretično najti in predlagati nekak modus vivendi gledé na jezikovno vravnanje na Češkem. Napaka je pa tudi pri njem, da se ne ozira na potrebe analognega vravnjanja tudi po drugih deželah in za druge narode, in da v obče poštevamo samo jezik, ne pa tudi narodnosti. Njemu so kurije še vedno nekak ideal v današnjih stiskah. Sicer pa priporočamo Čehom Lippertov članek v razmišljanje.

Dunaj. Nemški nacionalci, sosebeno po »Deutsche Zeitung« in po »Ostd. Rundschau« od dne do dne nabirajo snovi, da bi Dunajčane hujskali proti Slovanom, sosebeno tu naseljenim Čehom. Kakor da bi jih bili podkupili Židje, da bi odvrčali pozornost od Židovstva, spravljajo se Schönererjanci na Čehe. Med poslednjimi je še takih ljudi, ki se silijo v javnost in bi radi vsako stvarico obesili na veliki zvon s firmo svojega imena. Takó se množi vsaj navidezen material za ščuvanje proti Čehom. To je prodrlo sedaj uže v občinsko zbornico. Nemški nacionallec Fochler in tovariši so 15. okt. utemeljevali, potem pa stavili naslednji predlog: 1. Naj se v bodoče ne izroči nobena služba, nobeno mestno delo kakemu Čehu, temveč kolikor je to možno, naj se odpusté iz službe tisti, ki bi se pridruževali nasprotnikom nemškega gibanja. 2. Naj se izda poziv na Dunajčane, s katerim naj bi se opominjali k zavračanju »izzivljanja« od češke strani, in da bi ne dajali nobenemu Čehu dela, ali službe, ako bi se kazal sovražnega Nemcem.

Župan dr. Lueger je nato odgovoril, da ista državljanska prava, kakor Židje, imajo tudi Čehi. No, mogel

bi bil reči še mnogo več; kajti Čehi v resnici delajo in tvrdo služijo svoj kruh. Kljub temu živé le v strani, in še nobena češka palača ne zagraja cerkve sv. Stefana in Grabena; židje pa užje v svojih visokih kramarskih hišah razpostavljajo dobro in slabo kramarsko robo okolo in okolo sv. Stefana in po vsem notranjem, torej najstarešem mestu in po vseh najlepših krajih mesta. Čehi imajo na Nizeavstrijskem do danes stare naselbine, in še v okraju »Wieden« se je ohranilo njih ime »Viede« za celo mesto Dunajsko. Čehi imajo sto vzrokov, da se postavljajo više, nego pa židovski barantači, ki nimajo za državo nobene zasluge. No, o tem bodo Čehi še sami govorili. »Klub avstrijskih narodnostij« na Dunaju je sklenul, izreči globoko obžalovanje nad najnovejšim naskokom z nemškonacionalne strani. Čehi se spomnijo tega napada, kedar bodo Dunajčani zahtevali novih milijonov od države, torej tudi od njih na korist Dunaju. Tu je skupno mesto vseh narodov države, in tudi drž. osnovni zakoni govore za Čehé in vse druge narode. Nemci pa naj pometejo poprej tiste smeti, katere pomesti se je obvezal njih specifični antisemitizem. Naj gledajo, da se jim take smeti še nadalje ne bodo zbirale pred pragom sv. Stefana!

Dne 23. okt. je bila v mestnem zastopu zopet debata proti Čehom, to pot proti prošnji, da bi se podelilo šoli Komenskega v X. okraju pravo javnosti. Dr. Neumayer je predlagal, naj se odobri sklep okr. š. sojeta od 11. sept. t. l., da bi se ne zagovarjala javnost te šole pri dež. š. sovetu, češ, da so slabo poučuje v tej šoli, da niso učitelji sposobni, da se ne trudijo, pridobiti s. dobrega znanja se posebno v nemščini; radi tega občinski zastop najtopleje priporoča ta sklep okr. š. sojeta. — To pa dr. Fochlerju in tovarišem ni bilo zadosti; rekli so, da je treba povdarjati tudi nacionalni moment, češ, da šola Komenskega izzivlja nemške Dunajčane. Brunner je zagovarjal pravo javnosti. Schlesinger pa je omenil, da je dež. š. sovet uže izrekel se proti javnosti šole. Župan dr. Lueger je zagovarjal svoje nemštvo in je rekel, *da je treba germanizovati mirno, pa toliko gotoveje*. Če pa bodo preostri, oživi bolj češka zavest, in nastane hud narodnostni prepir tudi na Dunaju. Pristavil je, da Nemec je le ti-ti, ki je tudi nemške krvi, Germanija pa ne potrebuje renegatov. Potem je v polemiki še povdarjal, da Čehi se dajo rajši ponemčiti, nego požiditi. On pa je ponosen, da proizhaja od stare kmetske rodbine. Vidi se, da dr. Lueger je tudi v germanizovanju previdniši. Ni možno pa lahko umeti, da z jedne strani je on proti renegatstvu, z druge strani pa je za počasno germanizovanje. Če je on proti češki šoli, je posledica germanizovanja najbliža. .!

Češko. Dr. Ed. Gregr je zopet pa v Mšenu govoril o položaju pred svojimi volilci. Omenil je, da Mladočehi so postavili vladi 32 postulatov, med katerimi pa ni drž. prava. Poslednje bi prišlo na vrsto še le po izpolnjenih 32 postulatih. Od teh se ustreže doslej šamo jednemu, namreč s tem, da prevzame država v svojo upravo Opavsko češko gimnazijo, za katero je v proračunu odmerjenih 9000 gld. To je vlada storila v 2 letih; kajti jezikovne naredbe so doslej le na papirju, ker se ne izvršujejo. Tudi on vidi v razglašnju politike od stopinje do stopinje le drobtinčarstvo. Badeni je pristaš centralizacije, od njega ne dosežejo Čehi drž. prava. Pri tem pa je treba ostati,

ker narod drugače ne pride do svobode in jednakopravnosti. V Dipaulijevem jezikovnem predlogu vidi on namero, da bi se dalo Čehom manj, nego je v jezikovnih naredbah; Gregr bi bil za zakon, a le tak, ki bi utrdil jezikovne naredbe. On je za federalizem, kakoršen je obsežen v oktoberskem diplomu; le federalizem bi bil prava drž. oblika; ako se je vsilila centralizacija, more se ista tudi odpraviti. Govornik misli, da bode treba zopet v opozicijo, če vlada ne izpolni čeških zahtev. Večina zdi se tudi njemu šibka, nezanesljiva; o Poljakihi pravi, da so »viteški«, vendar, vidi se, da jim ne zaupa mnogo. Če prestopi narod v opozicijo, bode tudi pripravljen in tvrd, kakor misli Gregr. Iz govora se kaže pesimizem, a napačno je, da tudi Ed. Gregr ni za izvršenje narodne jednakopravnosti potem zakona, veljavnega za vse narode.

Galicija. Malorusi so si določili v den 4. nov. vsenarodni shod v Levovu; za razgovarjanje so postavili 5 loček: 1. Gališka Rusj (Rusija) v pogledu sedanjega polit. položaja. 2. Razširjenje avtonomije dežel in razdelitev Galicije. 3. O volitvah v dež. in drž. zbor. 4. Kmetijstvo v vstočni Galiciji. 5. Razni predlogi. Povabljeni so na shod posvetni in duhovni, naobraženi in preprosti Malorusi iz vse Galicije.

Tirolsko. V Innsbrucku so imeli nemški liberalci in nacionalci 17. okt. shod, na katerem so sklenuli, združeno postopati proti Slovanom, specialno ostati na stališču obstrukcije proti jezikovnim naredbam. Dr. Steiuwender je ponosno naglašal, da Nemci zmago v boju proti jezikovnim naredbam, da pa je pri tem treba zasnovati podstavo nadaljnjemu razvoju v Avstriji. Pri tem seveda misli na utvrjenje nemške hegemonije. Izrekli so se proti Dipaulijevemu predlogu jedino radi tega, ker ne zahteva odstranjenja jez. naredb poprej, nego bi začeli snovati dotični načrt zakona. Kakor se vidi, tudi nemški nacionalci in liberalci ne vidijo opasnosti v predlogu samem, je tudi ne morejo zaslediti, ker ni nič v njem, ker je res le prazen okvir, da se položi slika vanj.

Schönerer je uže dolgo pripravljaj tla nemškemu radikalizmu tudi v nemškem Tirolu, in ta shod sam na sebi je dejstvo, katero more tolmačiti stališče Dipaulijevo.

Dalmacija. V Spljetu so si Italijani priborili dovoljenje za ital. šolo; a ti te šole še ni, in radi tega so nekateri poslali svoje otroke v slovanske šole. Na najviše sodišče pa so se pritožili, češ, da so prisiljeni pošiljati otroke v srbsko-hrv. šolo; toda najviše sodišče je zavrnilo njih pritožbo, v smislu zagovornika naučnega ministerstva, da niso prisiljeni otroke pošiljati v slovansko šolo, in da morejo poučevati jih doma, privatno.

Hrvatski jezik pa c. in kr. mornarica. Italijanski in njih zadružni nemški listi so bili raztrosili govorico, kakor da bi se bil hrvatski jezik vvedel v naši mornarici ne le kot obvezen, temveč celó kot jezik te mornarice v obče, torej takó, kakor velja nemški jezik v skupni c. in kr. vojski. Da bi zares obveljala hrvaščina v c. in kr. mornarici v navedenem, smislu ne bila bi nobena nesreča, pač pa naravno, ker bi se vsaj tu ravnali po večini vojakov, ki so Jugoslovani. Tudi bi bilo to celó v drž. interesu, ker tudi s takim dejstvom bi dokazali svetu, da obmorske in primorske dežele, iz katerih jemljejo vojake k mornarici, so slovanske, ne pa italijanske dežele, po katerih prežé „neodrešenci“

avstrijski in italijanskega kraljestva. Sosebno radi tega srpo g'edajo Italijani in njih židovsko-liberalni nemški prijatelji, ko bi poveljništvo mornarice zares ukrenulo kaj umestnega gledé na rabljenje jezikov v mornarici. No, to poveljništvo ni zaukazalo in ukrenulo čisto nič, česar bi uže ne bilo. Vse, kar je hrvatskega v mornarici, omejuje se nato, da je osnovan poseben tečaj tudi za hrvaščino, kakor n. pr. za francoščino. Častniki mornarice *morejo* obiskovati tudi ta tečaj, in *morejo* se dati tudi izprašati in dobiti svedočbo o izpitu iz hrvaščine; prisiljeni pa nikakor niso, ne obiskovati tečaja za hrvaščino, še manj pa delati izpit iz nje; torej niti obveznosti ni, kaj li še, da bi hrvaščina obveljala kot jezik c. in kr. mornarice! Admiralstvo naše mornarice pa bi iz lažij nepatrijotskih glasov moglo posneti, česa se — Italijani in njih prijatelji bojé!

Bolgarska. Knez je otvoril sobranje, povdarjaje, da je kneževina z vsemi državami v prijaznih odnashanjih, in da v pogledu na 10 letnico kneževnega vladanja je Bolgarija napredovala na razne strani.

Ogersko. Spodnja zbornica je sprejela provizorij podaljšanja pogodbe z Avstrijo, potem ko je zagotovila Banffyjeva vlada, da se tudi tostran sprejme jedino parlamentarnim potom, torej nikakor ne po kaki vladni naredbi. Pogodbo, rekel je Banffy, v obče takó tolmačijo tudi z najvišega mesta. Apponyjeva stranka je glasovala za provizorij ne radi zaupanja vladi, temveč radi tega, ker se opira na pogodbo od 1867, in ker le po tej pogodbi *morejo* Madjari izvajati in ščititi svoja prava. Kušotovci so nasprotniki vsake skupnosti in so torej glasovali tudi proti provizoriju.

Tostranski liberalni in nacijski Nemci so računili, da naposled im pripomre Ogerska, da dosežejo svoje cilje, da vržejo Badenija in ž njim pokopljejo tudi jezikovne naredbe. Dolgo časa so židovsko madjarski listi skušali vplivati na najviše mesto, da se ugodilo volji sedanjih tostranskih nemških obstrukcionistov; vmeševali so se v stvari naše polovine, kakor da bi bile tostranske dežele kake vazalke Ogerskega. Poslednje tedne pa so madjarski gospodovalci izpremenili taktiko. Dokazovali se do poslednjih dnij, da zacasno podaljšanje pogodbe dobi veljavo le tedaj, če se to zgodi ustavnim potom. Potem pa so sami sprejeli provizorij, in sedaj so obstrukcionisti Dunajskega drž. zbora osredotočili vse svoje sile na razpravljanje o provizoriju v zbornici poslancev našega skupnega parlamenta. Oni se nadejajo, da vržejo Badenija ravno z obstrukcijo pri pretresanju predlog o provizoriju. A madjarski ministerski predsednik Bánffy jih je kar nagloma prestrašil. Imel je v spodnji madjarski zbornici poslancev govor, s katerim je dokazoval, da Ogerska *more* tudi na svojo roko sklepati gledé na skupne posle, sosebno v tem, kar se dostaje larinske in trgovinske zveze, banke in naposled tudi kvote. Ko bi v tostranski polovini ne prišlo do sklepov o provizoriju ustavnim potom, bi Madjari sicer to obžalovali, ali oni bi kljub temu postopali pa samostalno gledé na omenjene gospodarstvene točke. Tostran bi pa v takem slučaju ostalo vse po starem, in vladar bi določil kvoto. Po takem računu bili bi Madjari na dobičku, ker bi kvoto določevali sami, kakor bi hoteli, in njih vest bi jim ne branila, da bi ne ostali pri dosedanjih 30% skupnih stroškov. Madjari se pri tem računu opi-

rajo na poseben §. skupnih stvari. To pa kaže, da bi Madjari celó veselí bili, ko bi prišlo tu do prenehanja ustavnega delovanja. Tostranske dežele pa bi bile za več milijonov odškodovanje vsaj za 1 leto. Tako zasukávanje od madjarske strani je nemške obstrukcioniste v resnici silno osupnulo, ker v najhujšem slučaju bi utegnuli tostran 1 leti vstrajati bez ustavno sklenenega provizorija, in vlada bi mogla zatvoriti drž. zbor za dalje časa, ne da bi obstrukcija prišla k svojemu cilju. Takó bi je bil odvzet poslednji pomoček v bližnji dobi, da bi vrgla Badenija in uničila jezikovne naredbe.

Nemčija. V posebnem slučaju, ko so izgrali 1 uradnika iz Opave, se je zvedelo posredno, da so polit. gosposke dobile ukaz, prepovedati prebivanje v Pruski Sileški osebam, rojenim na Češkem, Moravskem in Sileškem. Ali so jezikovne naredbe za Češko in Moravsko vplivale uže tudi na velikonemško vlado, o kateri tvrdé, da se ne vmešava v notranje stvari naše države?

Velikonemški pomočniki delujejo z vso silo, da bi avstrijski obstrukcionisti vrgli Badenija in ž njim jezikovne naredbe. »N. F. P.« je priobčila privatno pismo znanega historika Th. Mommsena, kateri opominja avstr. Nemce, naj bodo *jedini* in *tvrdi*, ter se jako ostro izraža o naši državi, specijalno tudi o Čehih, o katerih tvrdi, da so sposobni za sprejemanje — vdarev! — Bismarckov organ obsoja Mommsenovo pismo in se boji, da bode škodovalo Nemcem, ako je izrabijo primerno — Slovani!

»Alldeutscher Verband« zboruje tu in tam, in na te zbore dohajajo tudi avstr. obstrukcionisti — iz drž. zbora.

Bismarck in nekaj velikonemških listov opominjajo obstrukcioniste, naj bi ne hodili beračit pomoči v Velikonemčijo, češ, kaj bi rekla Nemčija, ko bi hodili njeni podaniki na zborovanja v Avstrijo ter tu dražili, da bi se naša država vmeševala v velikonemške stvari.

Srbija. Oče Milan pa sin Aleksander sta iz kopelji čez Dunaj prišla skupej v Belgrad. Ministerstvo Simićevo je dalo ostavko, o kateri so govorili uže poprej. Samo to se ni vedelo, ali kralj popolnoma odstrani radikalno stranko ali ne; zgodilo pa se je, česar niso pričakovali. Kralj je pooblastil dr. Vladana Gjorgjeviča, da sestavi novo ministerstvo, in to je tudi dobil, kakor je želel kralj. Tvrdijo, da večina novih ministrov, in tudi sam Gjorgjevič, so nevtralni, drugi pa napredni in liberalni, v resnici pa so tudi »nevtralci« bili poprej ali napredni ali pa liberalni. Gjorgjevič je prevzel zunanje ministerstvo. Njemu je kralj pisal obsežniše, nekako programatiško pismo. V tem listu govori kralj, da sedanji čas evropskega miru naj Srbija porabi za utvrjenje svoje finančialne, gospodarstvene in pa vojne sile. Tvrdi, da doslej so le preveč časa potrosili s politikovanjem, vsled tega pa zanemarjali narodni in državni napredek. Ni bilo ne pravega reda, ne zakonitosti, treba je popraviti upravo in pravosodstvo. Službe uradniske treba je urediti, preustrojiti šolo, da ne bodo naobraženci prisiljeni kruha iskati izključno v drž. službi. Srbija se mora preosnovati, da bode zanesljiva gledé na red in mir na Balkanu, in da ne bodo o Srbiji odločevali drugi bez Srbije. Še le potem, ko se Srbija utvrdi takim potom, bode možno misliti o novi ustavi. Močna in spoštovana Srbija je kralju vzor, o katerem pravi, da ga je počeđoval od svojih prednikov. Za nove zadače

pa jo treba stalnosti pri vladi, in tako nepretrznost vladnega sistema zagotavlja on Gjorgjeviću.

O Simičevem ministerstvu so pisarili mnogo, češ, da je bil že davno v nemilosti pri Milanu, da je bez vedenja mladega kralja postopal sosebno gledé na oboževanje vojne itd. No, sodijo pa, da oče Milan je vplival na sina, in takó je ta odstranil radikalno ministerstvo. To pa je po godu ne le Milanu, temveč tudi njegovim starim prijateljem v Avstro-Ogerski. Radikalno ministerstvo pa je bilo v resnici premeško, in ni stvorilo svoje dolžnosti nasproti narodu, večina katerega je radikalna. Kakó sprejme narodna, kmetška masa novo ministerstvo, je drugo vprašanje. Sicer je narod moralno opešal in potrebuje miru in okrepljenja. Kakó dosežejo to, je zopet uganka.

Čudno je, da se kralj Aleksander oveda še le sedaj, da je treba preustrojiti to in to, toliko in toliko, in da hoče reforme vvajati ravno s pomočjo vlade, katera po svojem značaju nima in ne more pridobiti večine narodove na svojo stran. Ti, ki opazujejo natančno razvoj Srbije, so pesimistični in jako radovedni na nadaljnji pokret. V Srbiji je toliko gnjilega, da dvomijo že davno, ali ozdravi še sama od sebe, kakor se nadeja kralj. Male državnice so igrača večih; kralj Alek. pa misli, da Srbija bode mogla odločevati nad seboj, ne da bi se uklanjala drugim. Slovani imajo vzrok, nadalje opazovati stvari v Srbiji.

Književnost.

Slovenska knjižnica Gabrščekova v Gorici. Suopić 65—68: Slučaji usode. Roman. Spisala Pavlina Pajkova (S sliko). Stran 343. Č. 72 kr. — Naslednji zvezek izide febr. 1898 z izvirnim večim delom.

Izvestja Muz. društva za Kranjsko. Seš. 4.: J. Vrhovec: Gorski zakon in gorske pravde. (Dalje). — Dr. Pr. Kos: Iz domače zgodovine. (Doba od 843—887). — Isti. Loško gospodstvo l. 1630. (Dalje). — Mali zapiski.

„Iz luči in teme.“ Zložil E. Gangl. V Ljubljani. Tiskal in založil R. Milic. Str. 102. Cena elegantno vezanemu izvodu 1 gld. Zvezek obseza kakih 60 največ, manjših pesmic, katere pesnik sam spravlja pod naslov »Iz luči in teme«, naslov zajedno posebne pesmice; zadnja kitica te se glasi: »Iz luči in iz teme Nam zlito je življenje: Radost mu je družica, Sodrug njegov — mučenje... Iz teme dviga v luč nas jasno Moč, volja, hrepenenje.« — »Tu sence črne, jasne luči« ... s takimi vrsticami jako primerno v obče označuje pesnik tu priobčene poezije. Kaže na nasprotja čustev, afektov ter jih sosebno rad ilustruje z življenjem in naravi. Misliji ni mnogo v vsej zbirki, vse je bolj navadno; slikana so bolj čustva, nego strasti. V posebnem slučaju kaže, pa, kakó zmagaše ljubezen nad razliko stanov. »V drevoredu« označuje današnje mestno, površno, na vnanjo gledajoče življenje. Tu in tam izraža nekako resignacijo, tudi nekoliko sentimentalnost, daje pa zdravilo: »Srce varuj, Strasti ne tebi, ti jim gospoduj!« Vse pesnice odgovarjajo vsebini tudi po preprostem, kratkem, često lapidarnem, jasnem slogu, v katerem se morebiti še preveč ponavljajo nekateri, dasi lepi izrazi. Vse teče gladko, izražena čustva pa pomirjajo in zadovoljujejo čitatelja. Razburjenosti, krepke sile ne zaslediš; kontrasti niso toliko v čustvih samih, kolikor pa v njih primerjanju s prirodnim pojavljenjem. Z npravnstvenega stališča se slovenski moralisti pač ne bodo izpodtikali nad tako poezijo, ki je od kraja do konca v resnici čista, nedolžna in napolnena po vseh učinkih — blagodejna. Ne leta posebno visoko, a tudi ne pada nikjer nizko. Giblje se v občem; največ misli podaje pri označevanju raznih umetnikov. Kar se dostaje Slovencev, je vredno omeniti pesen: »Knjiga zgodovine«, katera hrani gledé na sedanost »prazne liste« za »blažji čas«; potem gledé na Slovanstvo v obče: »Najlepši sen«, v ka-

terem ceni pesnik najviše slučaj — ko bi »vrnil se zloge, pokoja duh med brate rodne v rodni svet.« A ta želja je danes še vedno le »sen«. — Pesmice Slovincem z mirno vestjo kaj radi priporočamo.

„Naše doba.“ Revue pro vědu, umění a život. Ta Pražski mesečník je pričel svoje V. leto. 1. seš. obseza: K našemu vývoji církevnímu a náboženskému. Píše J. V. Řehničky. — Myslenková povaha středověku. Fr. Drtina. — I. N. Kramskoj. Píše Fr. Táborický. — Moderní člověk a náboženství: moderní titanizm. Skizuje T. G. Masaryk. — Smetanův „Dalibor“. Návrh na změnu textu podává Fr. Táborický. — Rozhledi polit., hosp., sociální, šolski, listek, kritike, poročila. — Stoji na 1/4 l. 1.80, na 1/2 l. 3.60, na l. 7-10 po pošti. Adresa: »Naše doba« na Kral. Vinohradech (v Praze).

Die Entwicklung der bauerlichen Verhältnisse im Königreich Polen im 19. Jahrhundert. Rostworowski, dr. A. J. F. Graf von.

Die Verfassung als die Quelle des Nationalitätenhaders in Oesterreich. Studie eines Patrioten. Wien und Leipzig, 1897. Verlag von M. Breitenstein. Str. 62, 8°. Cena 40 kr. Ta knjižica je delo tistega avtorja, ki je poleti priobčil »Osnovne poteze h konečni rešitvi nacionalnega vprašanja v Avstriji.« On pravi, da so ga k tej novi razpravi napotile sosebno nezadostne opomene v Dunajskem časopisu »Zeit«. Tu omenjamo, da čitatelje, ki se niso bavili z vprašanjem o nacionalni avtonomiji, vglablja dalje z novimi pojasnili o tem vprašanju. Mi tudi to knjižico kar najtopleje priporočamo vsem avstrijskim Slovanom, Slovincem pa še posebe, ker so, rekli bi, prevzeli vodstvo v tem odločilnem vprašanju. Sicer pa podamo našim čitateljem tudi iz nove razprave ne le jedro, temveč zopet tudi potrebnega komentarija, to tem bolj, ker kaže finost sloga tudi ta na globoko mislečega državnika, ki v malo besedah izreka resnice dalekosežne.

Upravišтво „Slov. Sveta“ ima na prodaj: 1. Ne-

koliko iztisov vseh letnikov „Slov. Sveta“, in sicer po 2 gld. 50 kr. s poštnino vred. Poluletnik od 1896 stoji 1 gld. 10 kr.

V letnikih 1889—90, 91 so kritični zgodovinski spisi o bistvu cerkve, o julijanskem in gregorijanskem koledarju, o rimskem obredu itd., na kar opozarjamo sosebno svečenike katoliške in pravoslavne cerkve. — 2. Ruski prevod Levstikovega „Martina Krpana“, po 15 kr. knjižica. Prevod je tistega slovenskega rojaka prof. M. Hostnika, ki podeli sedaj Slovincem rusko slovnico in ruski slovar. — 3. „Rusko pravopisanje“, katero je sestavil ruski strokovnjak in Slovincem preložil dr. Jenko. Iztis stoji 10 kr. — „Naši knjižni grehi“, kritični spis prof. M. Hostnika, ki je pokazal na mnogo hudih napak naših domačih slovarjev, slovnice in knjig. Stoji 12 kr. — 4. „Neumorna gospica“ ali »Zapiski kmetške učiteljice na Ruskem«. Čitatelj spozna iz tega spisa, koliko more rodoljubna ženska stvoriti blagega o šolstvu. Ta spis podarimo tistim, ki se naročé skupno na prve tri knjižice. Če so oglašé srednješolci za 10 eksemplarov vsake knjižice, dobé po 1 iztis brezplačno. — 5. „Das Parteiwesen der Slaven in Böhmen“. Brošura, ki pretresa politiško zgodovino in programe vseh avstro-ogerskih Slovanov, stoji po znižani ceni 55 kr. Iz nje more čitatelj sam razsoditi tudi to, koliko je vredna sedanja večina avstrijskega državnega zbora.

Popravki. K člankom: »Rusija in zahodni Slovani«. Str. 90: 14. in 15. vrsta čitaj: »Torej spozna prislovico poredne ruske deklice: Za to ty menjá (mene) poljubil, čto (ker) na nébě mészac (mesec). — Str. 91., vrsta 29, čitaj: Protektor Jagić, genijalni »izobretatelj po nevoljé« bosanskega volapüka. V »Novi Avstriji« govore rbohrvatski; bosanski jezik more torej biti le »volapük«. V tisku je izostalo »bosanskega volopüka«. Besede so neumevne. — Str. 90, v. 52 je v ovedč. Str. 107, v. 29, namesto »krepko« čitaj »tvrdó« kakor na drugih mestih na isti strani. —

„SLOVANSKI SVET“ izhaja v 10. in 25. dan vsakega meseca, in sicer na 16 straneh. Stoji za vse leto gld. 5, pol leta gld. 2.50, četrt leta gld. 1.25. — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četrt leta 1 gld. — Posamične številke se razpošiljajo po 20 kr. — Zunaj Avstro-Ogerske na leto 6 gld. 50 kr. — Inserate sprejema upravišтво. — Naročnina, reklamacije in vsakovrstna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku na Dunaj (Wien), VII., Hofstallstrasse Nr. 5.